

Vlaanderen
is onderwijs & vorming

Samen bouwen aan
gewenst gedrag op school.
Startpunt voor je gedragsbeleid.

DEPARTEMENT
ONDERWIJS &
VORMING

www.vlaanderen.be/onderwijsprofessionals

INHOUD

Samenvatting		5
1	Waarom deze gids?	7
2	Visie en uitgangspunten voor een schoolbreed gedragsbeleid	8
2.1	Hoge verwachtingen voor alle leerlingen	8
2.2	Gedrag wordt aangeleerd, niet verondersteld	8
2.2.1	Consistentie en voorspelbaarheid	9
2.2.2	Routines	10
2.2.3	Relaties als versterkend element van gedragsbeleid	10
2.3	Belang van een integraal schoolbeleid	11
3	Gedragsregels en een gedeelde taal	12
3.1	Van (kern)regels naar concrete gedragsverwachtingen	12
3.2	Gelijkheid en ondersteuning: dezelfde norm, verschillende wegen	13
3.3	Regels als basis voor aanleren, begeleiden en wanneer nodig begrenzen	14
3.4	Een gedeelde taal binnen het schoolteam	14
3.5	Kernregels onderhouden en levend houden	15
4	Routines en klasmanagement als fundament van een veilig en leerondersteunend schoolklimaat	16
4.1	Klasmanagement: geen techniek, maar een samenhangend geheel	16
4.2	Routines als preventieve hefboom	16
4.3	Didactiek en klasmanagement versterken elkaar	17
4.4	Schoolbreed afstemmen, klasgericht toepassen	17
4.5	Consistente taal en signalen	17
5	Gedrag aanleren: leerondersteunende vaardigheden voor leerlingen	19
5.1	Gedrag als leerinhoud	19
5.2	Gerichte keuzes: wat leren we expliciet aan?	19
5.3	Expliciete instructie en inoefening	20
5.4	Aanleren binnen een schoolbreed kader	20
5.5	Aandacht voor verschillen en ondersteuningsnoden	21
5.6	Leerondersteunende vaardigheden als hefboom voor preventie	21
5.7	Ondersteuning van leraren	22
6	Gedrag herkennen en doelgericht opvolgen	23
6.1	Gedrag is sociaal	23

6.2	Onderliggende problemen in context of functioneren van leerlingen	24
6.3	Elke leerling in beeld: kennen, signaleren en zorgvuldig afstemmen	25
6.3.1	Elke leerling moet gekend zijn	25
6.3.2	Informatie delen binnen duidelijke en zorgvuldige afspraken	25
6.4	Verbinding met leerlingenbegeleiding en zorg	25
7	Van visie naar gedragen praktijk: rollen en communicatie in het schoolteam	27
7.1	De rol van de schooldirecties	28
7.2	De rol van de leraren	28
7.3	De rol van de gedragsexpert	28
7.4	De rol van CLB's	29
7.5	De rol van leerlingen en ouders	30
7.6	Belang van heldere communicatie	30
8	Reageren op ongewenst gedrag: van correctie naar herstel en het voorkomen van herhaling	32
8.1	Reageren vertrekt van wat vooraf is opgebouwd	32
8.2	Reageren is versterken én begrenzen	32
8.3	Voorspelbaar en proportioneel reageren	33
8.4	Eerst rust en veiligheid herstellen: begrenzen zonder escalatie	35
8.5	Van incident naar leren: herstel en reflectie	35
8.6	Voorkomen van herhaling: van optellen naar gericht bijsturen	35
8.7	Registratie, opvolging en rolhelderheid	36
8.8	Aanwezigheid, schoolbinding en spijbelen: vroeg detecteren en consequent opvolgen	36
8.8.1	Vroegtijdige detectie en signalering	36
8.8.2	Van signaal naar gesprek: nabij en duidelijk handelen	37
8.8.3	Consequente opvolging binnen een schoolbreed kader	37
8.8.4	Samenwerking met het CLB	37
8.8.5	Problematische afwezigheid en versterkte aanpak	38
8.8.6	Aanwezigheid als onderdeel van kwaliteitszorg	38
8.8.7	Verbinding met gedrag en schoolklimaat	38
8.9	Juridische en beleidsmatige kaders: wat kan en mag personeel binnen het schoolreglement en de Vlaamse regelgeving?	38
8.9.1	Pedagogische maatregelen versus tuchtmaatregelen	39
8.9.2	Uitgangspunten bij het reageren op gedrag	39

	8.9.3	Voorbeelden van toegelaten pedagogische maatregelen	39
	8.9.4	De plaats van tucht binnen het geheel	39
	8.9.5	Actualiteit en doorverwijzing naar juridische informatie	39
9		Ernstig en grensoverschrijdend gedrag: veiligheid, zorg en verantwoordelijkheid	41
	9.1	Wat verstaan we onder ernstig ongewenst (en grensoverschrijdend) gedrag?	41
	9.2	Ernstig ongewenst gedrag binnen een preventief kader	41
	9.3	Veiligheid als eerste verantwoordelijkheid	42
	9.4	Duidelijkheid en zorgvuldigheid in beslissingen	42
	9.5	Samenwerking en zorg als hefboom	42
	9.6	Aandacht voor alle betrokkenen	42
	9.7	Grenzen stellen zonder perspectief te verliezen	43
	9.8	Herstel en re-integratie als onderdeel van duurzame veiligheid	43
	9.9	Leren uit ernstige incidenten	43
	9.10	Preventieve schorsing en tuchtmaatregelen binnen het Vlaamse kader	43
10		Opvolging, implementatie en kwaliteitszorg: goed gedrag duurzaam verankeren	45
	10.1	Gedragsbeleid als kern van kwaliteitsvol onderwijs	45
	10.2	Implementatie als veranderingsproces	45
	10.3	Opvolgen om te begrijpen wat werkt	45
	10.4	Kwaliteitszorg als cyclisch leerproces	45
	10.5	Het schoolteam als drager van het beleid	47
	10.6	Professionalisering als structurele hefboom	47
	10.7	Bijsturen met behoud van het kader	47
	10.8	Continuïteit en verankering	47
11		Bijlage 1: Checklist voor een schoolbreed gedragsbeleid	49
12		Bijlage 2: Incidentstappenplan voor schoolleiding en beleidsteam	53

SAMENVATTING

Doel en doelgroep van deze gids

Deze gids richt zich in de eerste plaats tot schooldirecties en andere onderwijsprofessionals die beleidsmatig mee vormgeven aan het leer- en leefklimaat op school in het basis en secundair onderwijs. De gids ondersteunt bij het uitbouwen en versterken van een gedragen, samenhangend en duurzaam beleid rond gewenst gedrag.

De focus ligt op het creëren van duidelijke kaders die schoolteams houvast bieden in hun dagelijkse praktijk.

Kernideeën van de gids

Dit kader voor een schoolbreed gedragsbeleid vertrekt van drie centrale uitgangspunten:

Gedrag kan aangeleerd worden. Gewenst gedrag ontstaat niet vanzelf. Net zoals leerinhouden moeten ook leerondersteunende vaardigheden en gewenst gedrag expliciet worden aangeleerd, geoefend en onderhouden. Door duidelijke gedragsverwachtingen te formuleren, gedrag concreet te maken in routines en systematisch te oefenen, vergroten scholen de kans op duurzaam leerondersteunend gedrag. Consistentie op schoolniveau is daarbij cruciaal: leerlingen hebben nood aan voorspelbaarheid en consequent handelen door alle volwassenen. Correctie en begeleiding ondersteunen daarbij het leerproces en de ontwikkeling van leerlingen.

Hoge verwachtingen voor alle leerlingen

Een sterk gedragsbeleid vertrekt van hoge en duidelijke verwachtingen voor alle leerlingen. Die verwachtingen blijven gelijk voor iedereen, ongeacht achtergrond of ondersteuningsnoden. Tegelijk erkent de school dat niet elke leerling dezelfde ondersteuning nodig heeft om aan die verwachtingen te voldoen. Zo voorkomen duidelijke en gedeelde verwachtingen normvervaging en willekeur, en ontstaat een rechtvaardig en voorspelbaar kader voor alle leerlingen.

Gedrag als onderdeel van een integraal schoolbeleid

Gedrag wordt niet benaderd als een losstaand thema, maar als een essentieel onderdeel van een integraal schoolbeleid. Verwachtingen, routines, klasmanagement, omgang met ongewenst gedrag, leerlingenbegeleiding en kwaliteitszorg vormen samen één geheel.

In de praktijk vertaalt dit zich in een samenhangend geheel van:

- duidelijke, schoolbreed gedeelde gedragsverwachtingen;
- expliciet aangeleerde en geoefende routines;
- voorspelbare en proportionele reacties op gedrag;
- gerichte ondersteuning wanneer standaardaanpakken onvoldoende blijken;
- systematische opvolging en kwaliteitszorg.

Van beleidskader naar praktijk

Deze gids biedt een beleidsmatig en schoolbreed referentiekader. Voor concrete voorbeelden en praktische handvatten voor leerkrachten en ander schoolpersoneel in de klas wordt aanvullend verwezen naar de bijhorende online training, waarin het aanleren van gedrag, het werken met routines en effectief klasmanagement concreet worden uitgewerkt aan de hand van herkenbare praktijksituaties.

Om schooldirecties en andere professionals die het beleid mee vormgeven ook concreet houvast te bieden, is in bijlage 1 een checklist toegevoegd. Met deze checklist kunnen schooldirecties en onderwijsprofessionals nagaan welke bouwstenen al aanwezig zijn in hun gedragsbeleid en waar nog versterking nodig is. Zo wordt de theorie uit deze gids vertaald naar praktische aandachtspunten om het schoolbrede gedragsbeleid doelgericht verder vorm te geven of te versterken.

Samen vormen deze gids, de checklist en de online training een samenhangend geheel: de gids biedt het beleidsmatige kader en verduidelijkt het wat en waarom, de checklist ondersteunt de vertaalslag naar de beleidspraktijk met concrete aandachtspunten om het schoolbrede gedragsbeleid verder uit te bouwen of te versterken, en de [online training](#) maakt het hoe concreet in de klaspraktijk.

Onderbouwing en inspiratiebronnen

Deze gids bouwt voort op internationale en Vlaamse, evidence informed inzichten over effectief gedragsbeleid en klasmanagement. In het bijzonder is zij geïnspireerd door:

- [Behaviour in Schools – Advice for headteachers and school staff](#) (Department for Education, 2024);
- [Improving behaviour in schools: Guidance report](#) (Education Endowment Foundation, 2019);
- [Effectief klasmanagement en een veilig klasklimaat dat leren ondersteunt – van grenzen stellen tot verbinden](#) (Struyf, E., De Neve, D., Leroy, A., & Vets, S., 2025).

Deze kaders benadrukken het belang van duidelijke verwachtingen, expliciet aangeleerde routines en een schoolbrede aanpak als fundament voor duurzaam goed gedrag.

In het kader van kwaliteitsbewaking en inhoudelijke versterking werd dit kader voor een schoolbreed gedragsbeleid tevens onderworpen aan externe expertise, met name van Tom Bennett en Gert Verbruggen.

WAAROM DEZE GIDS?

Goed gedrag in de klas en op school is een basisvoorwaarde om tot leren te komen. De Vlaamse resultaten van het TALIS onderzoek 2024 tonen dat dit in de dagelijkse schoolpraktijk een reëel aandachtspunt is. Leerkrachten geven aan dat omgaan met storend gedrag meer tijd en energie vraagt dan vroeger. Leerkrachten in de eerste graad van het secundair onderwijs geven aan dat ongeveer één vijfde van de lestijd opgaat aan klasmanagement en ordehandhaving. Die tijd kan niet worden besteed aan lesgeven, oefenen of begeleiding van leerlingen.

Dat raakt niet alleen het welbevinden van leerkrachten en leerlingen, maar heeft ook gevolgen voor leerwinst en studiesucces. Het maakt duidelijk hoe belangrijk duidelijke en gedeelde afspraken binnen de school zijn. Afspraken die leraren houvast bieden én voor leerlingen zorgen voor voorspelbaarheid en rust. In dat licht is een gedragen gedragsbeleid een manier om ruimte te creëren voor leren en lesgeven.

Gedrag wordt beïnvloed door de context: de manier waarop een klas wordt georganiseerd, de cultuur op school, de kwaliteit van relaties en de geboden ondersteuning bepalen mee hoe leerlingen zich gedragen. Gewenst gedrag op school ontwikkelt zich niet spontaan. Het is het resultaat van duidelijke verwachtingen, consequent handelen en doordachte ondersteuning, gedragen door het volledige schoolteam. Wat leerlingen op school leren over gedrag reikt bovendien verder dan de klas. School is ook een belangrijke oefenplaats waar leerlingen sociale vaardigheden, zelfregulatie en omgangsvormen ontwikkelen die ze meenemen naar hun verdere leven.

In scholen waar verwachtingen duidelijk zijn en volwassenen consequent en rechtvaardig handelen, ontstaat een voorspelbare en veilige omgeving. Die rust vormt de basis voor sterke relaties en creëert ruimte voor leren. Ontbreekt die samenhang, dan neemt de kans op onduidelijkheid, spanning en escalatie toe. Dat heeft gevolgen voor zowel leerlingen als personeel. Bovendien beschikt niet elke leerling automatisch over de vaardigheden om zich in elke schoolsituatie passend te gedragen. Het is daarom belangrijk dat gewenst gedrag expliciet wordt aangeleerd en actief wordt ondersteund.

Goed gedrag, gedragen door een doordacht en schoolbreed beleid, creëert de voorwaarden voor leren. Deze gids ondersteunt schooldirecties bij het uitbouwen en versterken van zo'n beleid. De focus ligt in de eerste plaats op het doelgericht versterken van gedrag dat leren mogelijk maakt. Gewenst gedrag wordt daarom gedefinieerd als gedrag dat bijdraagt aan een positief leer- en leefklimaat. Aandachtig luisteren, instructies opvolgen, samenwerken, actief deelnemen, respectvol omgaan met verschillen, doorzetten bij moeilijke taken en respectvol communiceren zijn hiervan concrete voorbeelden.

Dit kader voor een schoolbreed gedragsbeleid respecteert de pedagogische vrijheid van scholen en laten ruimte voor een eigen, contextgebonden aanpak. Ze reiken wel een gedeeld kader en een gemeenschappelijke taal aan, waarmee teams binnen hun eigen context doordachte beslissingen kunnen nemen.

VISIE EN UITGANGSPUNTEN VOOR EEN SCHOOLBREED GEDRAGSBELEID

Een gedragen schoolbeleid rond gewenst gedrag vertrekt van een duidelijke, gedeelde visie. Die visie bepaalt hoe een school naar gedrag kijkt én stuurt het handelen van volwassenen in de dagelijkse (klas)praktijk: welke verwachtingen zij stellen, hoe zij reageren als het moeilijk loopt en hoe zij leerlingen ondersteunen om te groeien. Zonder zo'n gezamenlijk vertrekpunt dreigt gedragsbeleid te versnipperen in losse afspraken, individuele stijlen of ad hoc reacties op incidenten. Een sterk gedragsbeleid vertrekt vanuit de kernvraag: welk gedrag maakt leren mogelijk voor iedereen?

Door gewenst gedrag expliciet te koppelen aan leren, maakt de school duidelijk dat investeren in gedrag een fundamenteel onderdeel is van kwaliteitsvol onderwijs. Gedrag wordt zo een pedagogisch thema in plaats van een disciplinair vraagstuk.

In deze gids wordt gedrag daarom benaderd als een vorm van leren: scholen ontwikkelen bewust een 'gedragscurriculum', waarin duidelijk wordt welk gedrag leerlingen moeten leren, hoe dat wordt aangeleerd en hoe het wordt onderhouden.

Dit hoofdstuk beschrijft het fundament van een sterk gedragsbeleid: de rol van hoge verwachtingen en de benadering van gedrag als iets dat aangeleerd en ondersteund wordt binnen een schoolbrede aanpak. Deze uitgangspunten vormen het referentiekader voor alle volgende hoofdstukken.

2.1 HOGE VERWACHTINGEN VOOR ALLE LEERLINGEN

Een sterke visie op gewenst gedrag vertrekt vanuit duidelijke en hoge verwachtingen voor alle leerlingen. Die verwachtingen blijven gelijk voor iedereen, ongeacht achtergrond, thuissituatie of ondersteuningsnoden. Hoge verwachtingen drukken vertrouwen uit in het leer- en ontwikkelingsvermogen van leerlingen en vormen een belangrijke hefboom voor leerwinst.

Tegelijk erkent de school dat leerlingen niet allemaal dezelfde ondersteuning nodig hebben om aan die verwachtingen te voldoen. Leerlingen vertrekken niet vanuit dezelfde startpositie. Sommigen hebben meer tijd, herhaling of gerichte ondersteuning nodig om gewenst gedrag te ontwikkelen. Hoge verwachtingen sluiten ondersteuning dan ook niet uit. Integendeel: ze veronderstellen dat de school actief inzet op begeleiding wanneer leerlingen moeite hebben om aan verwachtingen te voldoen.

Gedrag dat het leren of de veiligheid van anderen in het gedrang brengt, wordt niet genormaliseerd of vergoelijkt. De norm blijft helder en geldt voor iedereen.

Een sterk gedragsbeleid maakt daarom expliciet onderscheid tussen:

- De regels en de bijhorende gedragsverwachtingen, die voor iedereen gelijk blijvenDe ondersteuning, wat leerlingen nodig hebben om daaraan te voldoen

Ondersteuning wordt zo een bewuste pedagogische keuze binnen een schoolbreed kader.

2.2 GEDRAG WORDT AANGELEERD, NIET VERONDERSTELD

Net zoals leerstof moet gewenst gedrag worden aangeleerd. Scholen kunnen er niet van uitgaan dat leerlingen automatisch weten welk gedrag passend is in verschillende situaties of contexten. Daarom werken scholen doelgericht aan een gedragscurriculum: een samenhangend geheel van gedragsverwachtingen, regels, routines en vaardigheden die expliciet worden aangeleerd, geoefend en herhaald.

Dat betekent dat scholen expliciet duidelijk maken:

- Welk gedrag verwacht wordt
- Waarom dat gedrag belangrijk is
- Hoe dat gedrag er concreet uit ziet

Gewenst gedrag wordt benoemd, voorgedaan, ingeoeft en herhaald. Leerlingen krijgen feedback en kansen om te groeien. Door gedrag systematisch aan te leren en te versterken, verkleint de nood aan voortdurende, ongecoördineerde correcties of sancties en ontstaat er meer ruimte voor positieve feedback en constructieve interacties.

Deze benadering creëert ruimte om fouten te maken zonder dat verwachtingen verdwijnen. Leerlingen worden niet afgerekend op wat ze nog niet beheersen, maar begeleid in hun ontwikkeling. Dat versterkt het gevoel van rechtvaardigheid en verhoogt de kans op duurzame gedragsverandering.

Om gewenst gedrag succesvol aan te leren en het tot een vanzelfsprekendheid te maken, zijn een aantal voorwaarden essentieel:

- Regels zijn duidelijk, consistent en voorspelbaar in toepassing
- Routines vertalen de verwachting naar concreet en haalbaar gedrag, waardoor ze gewoonten worden
- Duidelijke grenzen worden beter aanvaard wanneer ze gedragen worden door respectvolle relaties

2.2.1 Consistentie en voorspelbaarheid

Hoge verwachtingen en het expliciet aanleren van gedrag hebben alleen effect als ze consistent en voorspelbaar worden toegepast. Leerlingen moeten weten waar ze aan toe zijn: wat verwacht wordt, hoe volwassenen reageren en wat er gebeurt als afspraken niet worden nageleefd. Inconsistentie ondermijnt het gevoel van rechtvaardigheid en vergroot de kans op discussie en escalatie.

Een gestructureerde en voorspelbare schoolomgeving vermindert voor leerlingen de nood om voortdurend te moeten aftasten wat er van hen verwacht wordt. Wanneer afspraken, routines en reacties duidelijk en consistent zijn, blijft het werkgeheugen beschikbaar voor leren.

Leerlingen die weten waar ze aan toe zijn en zich veilig voelen, hoeven minder energie te steken in het interpreteren van vage verwachtingen en zullen daardoor ook minder de grenzen testen. Die ruimte kan worden benut voor aandacht in de les, begrijpen van leerstof, inoefenen en deelnemen aan het klasgebeuren.

In een context waar afspraken wisselend of onduidelijk zijn, gebeurt vaak het omgekeerde: leerlingen zijn eerst bezig met “hoe werkt het hier?” vóór ze hun aandacht kunnen richten op het leren. Dat vraagt niet alleen veel van leerlingen, maar ook van leraren. Een doordacht en gedragen gedragsbeleid helpt om die mentale ruis te verminderen, zodat meer leerlingen tot leren komen en leertijd maximaal wordt benut.

Dit vraagt om duidelijke regels, vertaald naar concrete routines en verwachtingen, die:

- Schoolbreed gelden en niet afhangen van individuele voorkeuren of stijlen
- Door alle personeelsleden op een vergelijkbare manier worden gehanteerd
- Concreet en herkenbaar zijn in het dagelijks handelen

Consistentie tussen personeelsleden en tussen klassen is essentieel en krijgt voorrang op een individuele aanpak. Directies hebben hier de belangrijke taak om ervoor te zorgen dat iedereen op dezelfde lijn zit. Duidelijke afspraken geven medewerkers houvast en voorkomen dat zij telkens opnieuw individuele beslissingen moeten nemen.

Het is daarbij belangrijk dat abstracte waarden vertaald worden naar concreet en observeerbaar gedrag. Algemene gedragsverwachtingen zoals “actief meedoen” of “respectvol reageren” laten te veel ruimte voor interpretatie. Dat kan leiden tot inconsistenties en maakt verwachtingen voor leerlingen minder voorspelbaar.

Het schoolteam kan dit voorkomen door:

- Een duidelijke en gedragen set van kernregels te definiëren (bijvoorbeeld: respectvol zijn)
- Deze kernregels te vertalen naar concrete routines die weinig ruimte laten voor interpretatie (bijvoorbeeld: “We begroeten elkaar met “goedemorgen” of “goedemiddag” en spreken de leerkracht aan met meneer of mevrouw.”)
- Ervoor te zorgen dat deze routines worden voorgedaan, geoefend en versterkt (bijvoorbeeld: leerkrachten groeten elkaar en hun leerlingen)

Consistentie betekent ook dat het schoolteam op een gelijke, voorspelbare manier reageert op ongewenst gedrag (zie ook 8.3) en dat de afgesproken manier van reageren expliciet wordt vastgelegd in het gedragsbeleid.

2.2.2 Routines

Afspraken en regels alleen volstaan niet om gewenst gedrag te realiseren. Gedrag wordt pas duurzaam wanneer verwachtingen en regels worden vertaald naar vaste routines: dit zijn aangeleerde stappen die leerlingen telkens op dezelfde manier uitvoeren, waardoor duidelijk is wat van hen verwacht wordt.

Binnen een succesvol gedragsbeleid is er dan ook voldoende aandacht voor het aanleren en toepassen van routines, bijvoorbeeld bij het binnenkomen van de klas, bij het wisselen van klaslokaal of tijdens de lunch. Herhaling en oefening zijn daarbij essentieel, net als het consistent toepassen van deze routines door alle personeelsleden.

2.2.3 Relaties als versterkend element van gedragsbeleid

Gedrag wordt mee beïnvloed door relaties. Daarbij gaat het niet om populair zijn of “vriend” worden van leerlingen, maar om professionele relaties die gekenmerkt worden door wederzijds respect, duidelijke verwachtingen en voorspelbaarheid.

Scholen bouwen bewust aan zulke positieve relaties, met aandacht voor zowel het individu als de groep. Leerlingen die zich erkend en uitgedaagd voelen, zijn doorgaans meer bereid om afspraken na te leven en begeleiding te aanvaarden als het moeilijk loopt.

Duidelijke grenzen worden beter aanvaard wanneer ze gedragen worden door dergelijke respectvolle relaties. Als gedrag ontspoot, wordt helder begrensd wat niet kan, terwijl er tegelijk aandacht is voor herstel, het opnemen van verantwoordelijkheid en opnieuw aansluiten bij het leerproces.

Zo ontstaat een pedagogisch klimaat waarin leerlingen ervaren dat fouten maken mag, maar niet vrijblijvend is, en waarin relaties ook na moeilijke momenten kunnen worden hersteld.

Tegelijk vraagt effectief gedragsbeleid méér dan verbondenheid alleen. Het steunt ook op heldere verwachtingen, duidelijke grenzen en het gezag van volwassenen in de school. In sterke scholen vormt deze duidelijke structuur de basis van het handelen. Positieve relaties ontstaan en versterken zich binnen dit kader van voorspelbaarheid en consequent handelen. Relationeel werken en duidelijke gedragsverwachtingen staan dus niet tegenover elkaar, maar verhouden zich in die volgorde: structuur eerst, relaties als versterkend gevolg. Samen dragen zij bij aan een voorspelbaar en veilig kader voor leren en samenleven.

2.3 BELANG VAN EEN INTEGRAAL SCHOOLBELEID

Effectief werken rond gedrag vraagt een integraal schoolbeleid: een samenhangende aanpak waarin verwachtingen, regels, routines, klasmanagement, reageren op gedrag en ondersteuning op elkaar zijn afgestemd. In een integraal beleid worden deze elementen niet afzonderlijk ontwikkeld, maar bewust op elkaar afgestemd en schoolbreed toegepast.

Dat betekent dat initiatieven niet versnipperd worden uitgevoerd, maar schoolbreed worden gedragen door het volledige schoolteam, inclusief de directie, samen met leerlingen en ouders. Aandacht voor gewenst gedrag is geen afzonderlijk project, maar een rode draad in het dagelijkse schoolleven. Concreet houdt dat in dat:

- Alle acties en beleidskeuzes leren en positief gedrag ondersteunen
- Personeelsleden consistent handelen in lijn met het beleid
- Leerlingen en ouders actief betrokken worden

Een sterk integraal beleid is:

- Preventief: het richt zich op het voorkomen van ongewenst gedrag
- Samenhangend: het gaat verder dan losse of tijdelijke initiatieven
- Schoolbreed: het omvat de volledige schoolorganisatie
- Participatief: het bouwt actief aan draagvlak
- Planmatig en duurzaam: het kiest voor een structurele aanpak op lange termijn in plaats van ad hoc oplossingen
- Omvattend: het combineert strategieën rond educatie, duidelijke afspraken, zorg en begeleiding op verschillende niveaus (leerling, klas, school en - waar relevant - de bredere omgeving).
- Data geïnformeerd: het wordt systematisch gemonitord en bijgestuurd op basis van ervaringen en gegevens

GEDRAGSREGELS EN EEN GEDEELDE TAAL

Een visie op goed gedrag krijgt pas betekenis wanneer de school expliciet maakt welk gedrag zij verwacht en hoe dat gedrag eruitziet in de dagelijkse praktijk. Zolang leerlingen, leraren en ouders “gewenst gedrag” verschillend invullen, ontstaan onduidelijkheid, ongelijkheid in aanpak en discussie wanneer het misloopt. Duidelijke gedragsregels vormen daarom een cruciale schakel tussen visie, contextgericht werken en de dagelijkse praktijk.

Dit hoofdstuk beschrijft hoe scholen komen tot heldere en gedragen gedragsregels die richting geven aan het handelen van alle betrokkenen. Het verduidelijkt hoe gedragsregels en routines elkaar aanvullen: regels geven richting en grenzen aan gewenst gedrag, terwijl routines laten zien hoe dat gedrag er concreet uit ziet en in de praktijk wordt uitgevoerd.

3.1 VAN (KERN)REGELS NAAR CONCRETE GEDRAGSVERWACHTINGEN

Scholen vertrekken vanuit bepaalde gedeelde waarden. Die waarden vormen de basis voor een beperkt aantal duidelijke en positief geformuleerde schoolregels. Het is belangrijk dat die regels overzichtelijk, hanteerbaar en consequent toepasbaar zijn.

Kernregels krijgen pas betekenis als ze worden vertaald naar concrete gedragsverwachtingen. Deze vertaling kan gebeuren in een gedragsmatrix die zichtbaar maakt wat gewenst gedrag betekent in specifieke situaties: bij de start van een les, tijdens groepswork, op de speelplaats of in de sportzaal. Zo weten leerlingen wat verwacht wordt, waarom dat belangrijk is én hoe zij daaraan kunnen voldoen.

Voorbeeld – kernregels afbakenen en gedragsmatrix

Een schooldirectie maakt samen met het schoolteam expliciete keuzes over welke kernregels absoluut schoolbreed gelden en dus niet afhankelijk zijn van de leraar of de context. Door dit vooraf scherp af te bakenen, weten personeelsleden welke verwachtingen niet onderhandelbaar zijn en waar ruimte bestaat voor klasgerichte accenten.

Daarna vertaalt de school haar kernregels naar concreet en observeerbaar gedrag per context. De formuleringen zijn duidelijk en laten weinig ruimte voor interpretatie.

Kernregel: we respecteren elkaar

Context	Concreet verwacht gedrag
Overall	We blijven van anderen en hun spullen af. We volgen de aanwijzingen van het schoolpersoneel op.
Klas	We luisteren wanneer iemand spreekt. We wachten op onze beurt. We hebben ons materiaal klaar bij de start van de les
Gang	We lopen rechts en houden rekening met anderen. We blijven doorlopen en blijven niet hangen.

Speelplaats	We spelen zonder fysiek of verbaal geweld. We volgen de afspraken van het spel. We blijven binnen de afgesproken zones.
Refter	We praten op een rustig volume. We blijven zitten tijdens het eten. We ruimen onze plaats op.
Digitaal	We gebruiken respectvolle taal. We delen geen persoonlijke gegevens of foto's zonder toestemming. We gebruiken enkel schoolgerelateerde websites en toepassingen.

Contextgericht werken betekent dat de school deze vertaalslag expliciet maakt en consequent toepast. Zo ervaren leerlingen dezelfde norm in verschillende situaties, met duidelijke en herkenbare verwachtingen per context.

Door schoolregels te concretiseren per context:

- Weten leerlingen beter wat van hen verwacht wordt
- Verminderen discussies over interpretatie en willekeur
- Wordt het handelen van personeelsleden voorspelbaarder en consistent.

Deze concretisering werkt preventief en ondersteunt het expliciet aanleren van gedrag. Hierover lees je meer in de volgende hoofdstukken.

3.2 GELIJKHEID EN ONDERSTEUNING: DEZELFDE NORM, VERSCHILLENDE WEGEN

Kernregels gelden voor alle leerlingen. Tegelijk erkent de school dat niet elke leerling deze regels op dezelfde manier of in hetzelfde tempo kan waarmaken. Verschillen in context, vaardigheden en ondersteuningsnoden spelen hierbij een rol (zie ook hoofdstuk 6).

Een sterk beleid maakt daarom expliciet onderscheid tussen:

- De regels en de bijhorende gedragsverwachtingen, die voor iedereen gelijk blijven
- De ondersteuning, die kan verschillen naargelang wat een leerling nodig heeft om aan die verwachting te voldoen

Dit onderscheid is essentieel om rechtvaardig te kunnen handelen. Het betekent ook dat kernregels niet worden aangepast aan individuele leerlingen, maar dat ondersteuning wordt aangepast aan de leerling om aan de regels te voldoen. Het voorkomt dat de lat voor sommige leerlingen lager wordt gelegd. Regels bieden zo houvast bij het gericht begeleiden en sluiten aan bij contextgericht werken en leerlingenbegeleiding.

Voorbeeld – Ondersteuning zichtbaar maken binnen een gedeelde norm

De school heeft als regel dat leerlingen tijdens instructie luisteren en niet door elkaar praten. Die regel geldt voor iedereen.

Voor een leerling die het moeilijk heeft om zijn beurt af te wachten, wordt extra ondersteuning voorzien:

- de leerling krijgt een visuele kaart op de bank als geheugensteun (“hand opsteken”)

- de leraar geeft vooraf expliciet de instructie (“Je steekt je hand op als je iets wil zeggen”)
- de leerling zit vooraan zodat de leraar snel kan bijsturen

De regel blijft dus dezelfde voor de hele klas, maar de ondersteuning wordt aangepast zodat de leerling die regel ook effectief kan naleven.

3.3 REGELS ALS BASIS VOOR AANLEREN, BEGELEIDEN EN WANNEER NODIG BEGRENZEN

Regels zijn meer dan losse afspraken: ze vormen de basis voor het aanleren en sturen van gedrag. Ze maken duidelijk welk gedrag de school belangrijk vindt en bieden een kader om dat gedrag expliciet aan te leren, te oefenen en te versterken.

Als leerlingen moeite hebben met bepaalde regels, is dat geen reden om die regels los te laten. Het is wel een signaal dat de regel of het ‘waarom’ van de regel niet voldoende duidelijk is of dat er extra ondersteuning nodig is. Er kan dan bijvoorbeeld ingezet worden op:

- Het verduidelijken van de regel en de daarbij horende gedragsverwachtingen
- Het verduidelijken waarom de school bepaalde regels hanteert of verwachtingen oplegt
- Het voorzien van meer oefenkansen
- Het verzekeren van een consequentie toepassing van duidelijke en voorspelbare consequenties bij ongewenst gedrag.

Deze consequenties worden schoolbreed afgestemd en volgen een duidelijke en voorspelbare opbouw, bij voorkeur uitgewerkt in een schoolbreed afgestemd stappenplan, zodat leerlingen weten wat volgt wanneer regels niet worden nageleefd.

Ondersteuning en begrenzing sluiten elkaar niet uit, maar maken samen deel uit van een rechtvaardige en voorspelbare aanpak. Regels en routines helpen om gedrag te benaderen als een leerproces, met ruimte voor aanleren en begeleiden én met duidelijke grenzen wanneer dat nodig is. Zo vormen ze een natuurlijke brug tussen ondersteuning en begrenzing en verdere begeleiding en zorg als dat nodig is.

3.4 EEN GEDEELDE TAAL BINNEN HET SCHOOLTEAM

Duidelijke regels vragen om een gedeelde taal binnen het schoolteam. Als personeelsleden verschillende woorden gebruiken voor hetzelfde gedrag of als er uiteenlopende verwachtingen zijn, krijgt een leerling tegenstrijdige signalen en dreigt het beleid te versnipperen.

Een gedeelde taal betekent dat het team afspraken maakt over:

- Hoe regels benoemd worden
- Welke formuleringen gebruikt worden in communicatie met leerlingen
- Hoe gedrag wordt aangesproken en begrensd

Deze taal wordt expliciet vastgelegd en consequent gebruikt in alle communicatie met leerlingen, zowel in instructie, correctie als feedback. Deze afstemming vraagt overleg en een visie op lange termijn, maar versterkt op termijn de samenhang, geloofwaardigheid en rechtvaardigheid van het beleid. Voor leerlingen verhoogt dit de voorspelbaarheid: regels en reacties hangen niet af van wie hen aanspreekt.

3.5 KERNREGELS ONDERHOUDEN EN LEVEND HOUDEN

Kernregels moeten aangeleerd, herhaald en onderhouden worden. Het volstaat niet om ze één keer vast te leggen. Nieuwe leerlingen, personeelwissels, veranderingen in schoolorganisatie of maatschappelijke evoluties kunnen aanleidingen zijn om verwachtingen opnieuw expliciet te maken.

Scholen die kernregels regelmatig herhalen – bij de start van het schooljaar, na vakanties en bij merkbare verschuivingen in gedrag – houden hun beleid levend en ondersteunend. Bijsturing gebeurt steeds binnen het bestaande kader, zodat leerlingen veranderingen niet als willekeurig ervaren.

ROUTINES EN KLASMANAGEMENT ALS FUNDAMENT VAN EEN VEILIG EN LEERONDERSTEUNEND SCHOOLKLIMAAT

Een beleid rond gewenst gedrag moet zichtbaar zijn in de dagelijkse praktijk van klas en school. Duidelijke verwachtingen en een uitgewerkt gedragscurriculum hebben weinig effect als leerlingen in de uitvoering geconfronteerd worden met wisselende aanpakken of inconsistente reacties.

Routines en professioneel klasmanagement vormen daarom het fundament van een duurzaam en preventief gedragsbeleid. Ze verbinden visie, gedragsverwachtingen en het gedragscurriculum met de dagelijkse praktijk en maken afspraken voelbaar in het schoolleven.

Door hierin bewust te investeren, creëren scholen een stabiele basis waarop verdere begeleiding, herstel en - indien nodig - zorg kunnen steunen. Klasmanagement wordt zo geen individuele opdracht, maar een gedeelde pedagogische verantwoordelijkheid binnen de school.

Dit hoofdstuk beschrijft hoe scholen via gedragen routines en samenhangend klasmanagement bouwen aan rust, veiligheid en voorspelbaarheid als cruciale voorwaarde om leren voor alle leerlingen mogelijk te maken.

4.1 KLASMANAGEMENT: GEEN TECHNIEK, MAAR EEN SAMENHANGEND GEHEEL

Klasmanagement wordt soms herleid tot een verzameling technieken om orde te houden. In deze gids wordt klasmanagement breder benaderd: als een samenhangend geheel van pedagogisch en didactisch handelen waarin verschillende elementen elkaar versterken:

- Duidelijke verwachtingen en routines
- Positieve en professionele relaties
- Onderwijspraktijken die stevig verankerd zijn in kwaliteitsvolle pedagogiek, didactiek en onderbouwd zijn door onderzoek
- Voorspelbare reacties op gedrag
- Actieve interventie en toezicht op gedrag

Effectief klasmanagement ontstaat door het consistente samenspel tussen deze bouwstenen. Wanneer een element ontbreekt – bijvoorbeeld als routines onduidelijk zijn of relationele veiligheid onder druk staat – neemt de kans op onrust en probleemgedrag toe, ook bij leerlingen die in andere omstandigheden vlot functioneren.

4.2 ROUTINES ALS PREVENTIEVE HEFBOOM

Een routine is een vaste, herhaalde manier van handelen in de klas (bijvoorbeeld bij het starten van de les) die voor voorspelbaarheid en structuur zorgt. Door deze routines consequent aan te leren en te oefenen, wordt gewenst gedrag geautomatiseerd en versterkt.

Sommige gedragsproblemen ontstaan niet uit onwil, maar uit onduidelijkheid en overvraging. Overgangen, de start van de les, materiaalgebruik en momenten van zelfstandig werken zijn

typische situaties waarin onrust kan ontstaan als verwachtingen niet expliciet zijn.

Routines maken op die momenten gewenst gedrag:

- Zichtbaar (wat verwachten we hier?)
- Uitvoerbaar (hoe ziet dit er concreet uit?)
- Voorspelbaar (wat doen personeelsleden consequent?)

Als routines expliciet worden aangeleerd, geoefend en onderhouden, vermindert de spanning en wordt leerondersteunend gedrag vanzelfsprekender. Dat verlaagt de cognitieve en emotionele belasting voor leerlingen én leraren, zodat de focus op lesgeven en leren kan blijven.

Voorbeeld – Overgangen en wisselmomenten

Wat verwachten we?

Overgangen verlopen rustig en vlot, met zo weinig mogelijk verlies van leertijd.

Hoe ziet dit er concreet uit?

Aan het einde van een activiteit geeft de leerkracht een vooraf afgesproken signaal. Leerlingen ruimen hun materiaal op en wachten tot ze mogen vertrekken. In gangen en trappen verplaatsen leerlingen zich rustig en gaan ze rechtstreeks naar het volgende lokaal.

Wat doen personeelsleden consequent?

Alle personeelsleden hanteren dezelfde afspraken en spreken leerlingen op een gelijkaardige manier aan wanneer verwachtingen niet worden gevolgd.

Voorbeeld – Binnenkomen in de klas

Wat verwachten we?

Leerlingen komen stil binnen, nemen zelfstandig hun plaats in en zijn klaar om de les binnen 1 minuut te starten.

Hoe ziet dit er concreet uit?

Wanneer de bel gaat, staan leerlingen aan de klasdeur en komen ze één voor één binnen. De leerkracht begroet hen kort en vriendelijk. De leerlingen begroeten de leerkracht. Leerlingen leggen hun jas en schooltas weg, nemen het nodige materiaal en gaan meteen zitten. Op het bord staat een startopdracht die ze zelfstandig aanvatten.

Wat doen personeelsleden consequent?

Alle leerkrachten staan in de deuropening en begroeten hun leerlingen. Ze benoemen en complimenteren gewenst gedrag en sturen ongewenst gedrag meteen bij. Hierbij gebruiken ze de afgesproken stappen. Eventueel laten ze de routine opnieuw uitvoeren (bijvoorbeeld leerlingen opnieuw laten binnenkomen als dit de eerste keer niet rustig verliep).

Voorbeeld – Pauzemomenten

Wat verwachten we?

Pauzemomenten verlopen rustig en veilig voor alle leerlingen.

Hoe ziet dit er concreet uit?

Leerlingen blijven binnen de afgesproken zones en houden rekening met elkaar tijdens het spelen. Aanwijzingen van toezichthouders worden meteen opgevolgd. Wanneer er spanning of een conflict ontstaat, wordt dit gemeld aan een volwassene in plaats van het zelf uit te vechten.

Wat doen personeelsleden consequent?

Toezichthouders zijn zichtbaar aanwezig, benoemen gewenst gedrag en hanteren dezelfde afspraken en stappen wanneer verwachtingen niet worden gevolgd.

4.3 DIDACTIEK EN KLASMANAGEMENT VERSTERKEN ELKAAR

Klasmanagement en didactiek versterken elkaar. Duidelijke instructie, actieve betrokkenheid en uitdagende maar haalbare leerervaringen dragen bij aan een klaspraktijk waarin leren centraal kan blijven staan.

Een leeromgeving die:

- Duidelijke instructie combineert met uitdagende maar haalbare opdrachten
- Structuur biedt zonder te verstarren
- Ruimte laat voor interactie en feedback

ondersteunt niet alleen leren, maar ook gedrag. Goed klasmanagement is dus een integraal onderdeel van kwaliteitsvolle didactiek.

4.4 SCHOOLBREED AFSTEMMEN, KLASGERICHT TOEPASSEN

Routines en klasmanagement zijn het meest effectief wanneer ze schoolbreed worden afgestemd en klasgericht worden toegepast. Dat betekent dat scholen, met de kernregels en gedragsverwachtingen als startpunt, afspraken maken over essentiële routines met ruimte voor leraren om binnen dat kader hun klaspraktijk vorm te geven.

Deze afstemming is cruciaal, zeker wanneer leerlingen met meerdere leraren te maken krijgen. Als elke leraar andere routines hanteert, moeten leerlingen zich voortdurend aanpassen, wat voor onrust en frustraties kan zorgen. Dat verhoogt de cognitieve belasting van leerlingen en verkleint de ruimte om te leren.

Een gedeeld kader zorgt voor:

- Voorspelbaarheid voor leerlingen
- Handelingszekerheid voor personeel
- Meer rechtvaardigheid in hoe gedrag wordt benaderd.

4.5 CONSISTENTE TAAL EN SIGNALLEN

Naast routines speelt taalgebruik een belangrijke rol. Leerlingen reageren sterker wanneer zij consequent dezelfde woorden, signalen en verwachtingen horen.

Consistente taal draagt bij aan:

- Het voorkomen van discussie over interpretatie
- Het verminderen van escalatie
- Het versterken van het gevoel van rechtvaardigheid

Wanneer een schoolteam afspraken maakt over hoe gedrag benoemd en begrensd wordt, ervaren leerlingen dat reacties niet afhangen van wie hen aanspreekt. Dat verhoogt het gevoel van veiligheid en vertrouwen.

GEDRAG AANLEREN: LEERONDERSTEUNENDE VAARDIGHEDEN VOOR LEERLINGEN

Gewenst gedrag ontstaat niet vanzelf. Net zoals cognitieve vaardigheden moeten ook gedragsvaardigheden expliciet worden aangeleerd, geoefend en onderhouden.

Sancties en beloningen maken hierbij een belangrijk en noodzakelijk onderdeel uit van het gedragsbeleid, maar volstaan niet om gedrag bij alle leerlingen duurzaam te versterken. Sancties zijn geen doel op zich, maar een noodzakelijk middel om grenzen te bewaken en gedragsverwachtingen te bekrachtigen wanneer die worden overschreden.

Dit hoofdstuk vertrekt vanuit het principe dat gewenst gedrag een leerproces is. Het beschrijft hoe scholen doelgericht kunnen werken aan leerondersteunend gedrag via een samenhangend geheel van verwachtingen, instructie, oefenkansen, feedback, begrenzing en consequentie. Die combinatie ondersteunt de klaspraktijk, versterkt de verantwoordelijkheid van leerlingen en helpt scholen om onderwijsdoelen op een effectieve en duurzame manier te realiseren. Het hoofdstuk bouwt daarbij verder op de principes uit hoofdstuk 3.

5.1 GEDRAG ALS LEERINHOUD

Gedrag dat leren ondersteunt omvat vaardigheden als aandachtig luisteren, instructies opvolgen, samenwerken, omgaan met frustratie, conflicten hanteren en verantwoordelijkheid opnemen. Voor veel leerlingen zijn dit geen vanzelfsprekende vaardigheden. Verschillen in achtergrond, ontwikkeling, eerdere schoolervaringen en emotionele draagkracht spelen hierbij een rol.

Door gedrag te benaderen als leerinhoud, maakt de school duidelijk dat:

- Gedrag kan worden aangeleerd
- Fouten maken deel uitmaakt van leren
- Groei mogelijk is voor elke leerling

Deze benadering verlaagt de drempel om ondersteuning te bieden en versterkt het gevoel van rechtvaardigheid. Leerlingen worden niet afgerekend op wat zij nog niet beheersen, maar begeleid in hun ontwikkeling.

5.2 GERICHTE KEUZES: WAT LEREN WE EXPLICIET AAN?

Het aanleren van gedrag dat leren ondersteunt vraagt gerichte keuzes. Scholen kunnen en moeten niet alles tegelijk aanpakken. Vertrekkend vanuit de onderwijsdoelen en de eigen schoolvisie bepaalt de school welke vormen van gedrag prioriteit krijgen, en op welk niveau ze daarop inzet.

Routines zijn sterk contextgebonden (zie ook paragraaf 3.1) en maken concreet wat van leerlingen verwacht wordt in specifieke situaties, zoals bij de start van een les of bij omgaan met instructies. Ze zorgen voor voorspelbaarheid en structuur in het dagelijkse klasgebeuren.

Daarnaast zijn er leerondersteunende gedragsvaardigheden die breder inzetbaar zijn en in veel situaties terugkomen, zoals gepast hulp vragen, samenwerken en afspraken naleven. Deze vaardigheden zijn vak- en contextoverstijgend en vragen daarom een expliciete en herhaalde aanpak.

Ten slotte spelen ook sociaal emotionele vaardigheden een rol, zoals leren omgaan met spanning of teleurstelling en het hanteren van conflicten. Deze vaardigheden zijn niet

alleen relevant binnen de schoolcontext, maar vormen ook een belangrijke basis voor het functioneren van leerlingen in bredere maatschappelijke contexten.

Door deze lagen bewust te onderscheiden en doelgericht op te nemen in leerlijnen, vermijden scholen versnippering in hun aanpak. Leerlingen krijgen de kans om gedrag stapsgewijs te oefenen en toe te passen, terwijl het schoolteam duidelijke aanknopingspunten heeft om gedrag te benoemen en – waar nodig – gericht te ondersteunen.

5.3 EXPLICIETE INSTRUCTIE EN INOEFENING

Gedrag aanleren vraagt meer dan afspraken formuleren. Net zoals bij het aanleren van leerstof zijn expliciete instructies noodzakelijk.

Dat betekent dat de school gedrag:

- Benoemt en uitlegt
- Concreet voordoet
- Samen met leerlingen bespreekt

Vervolgens krijgen leerlingen oefenkansen, met gerichte feedback. Die oefening gebeurt niet één keer, maar vraagt herhaling en verankering – zeker bij jongere leerlingen en bij leerlingen voor wie schoolcontexten extra uitdagend zijn.

Het expliciet aanleren van gedrag staat nooit los van de klascontext waarin leerlingen leren. Instructie en inoefening zijn het meest effectief als ze ingebed zijn in duidelijke routines, een voorspelbare klasstructuur, positieve relaties en een didactiek die leerlingen actief betreft. Gedrag aanleren is dus een geïntegreerd onderdeel van het dagelijkse klas- en schoolgebeuren.

Als gedrag ondanks instructie moeilijk blijft, is dat meestal geen teken van onwil, maar een signaal dat:

- Meer oefentijd nodig is
- Instructie explicieter moet
- Bijkomende ondersteuning aangewezen kan zijn

5.4 AANLEREN BINNEN EEN SCHOOLBREED KADER

Leerondersteunend gedrag kan pas ten volle ontwikkelen wanneer het schoolbreed gedragen wordt. Als gedrag in de ene klas expliciet wordt aangeleerd en in de andere nauwelijks aandacht krijgt, ontstaan tegenstrijdige verwachtingen en vermindert het effect.

Daarom maakt de school duidelijke afspraken over:

- Welke gedragsvaardigheden schoolbreed worden aangeleerd
- Wie welke verantwoordelijkheid opneemt
- Hoe gedrag doorheen het schooljaar en de schoolloopbaan herhaald, verbreed en versterkt wordt

Dit schoolbrede kader biedt houvast voor leraren en zorgt voor voorspelbaarheid voor leerlingen. Tegelijk blijft er ruimte om te differentiëren en ondersteuning af te stemmen op de noden van leerlingen.

5.5 AANDACHT VOOR VERSCHILLEN EN ONDERSTEUNINGSNODEN

Leerlingen nemen leerondersteunende vaardigheden, sociaal-emotionele vaardigheden en routines niet allemaal even snel op. Sommige leerlingen hebben nood aan extra herhaling, explicietere instructie of bijkomende begeleiding.

Ondersteuning kan verschillende vormen aannemen, zoals visuele ondersteuning, extra oefenkansen of nauwere opvolging in afstemming met leerlingenbegeleiding, bijvoorbeeld via extra instructiemomenten of tijdelijk intensievere begeleiding. Belangrijk is dat deze ondersteuning transparant wordt besproken binnen het team, ingebed blijft in het schoolbrede kader en gericht is op groei richting de gedeelde verwachtingen. Zo wordt ondersteuning geen uitzondering, maar een integraal onderdeel van het pedagogisch handelen.

Voorbeeld – Ondersteuning afstemmen binnen een gemeenschappelijk kader

In de eerste graad merkt het team dat enkele leerlingen moeite hebben met een rustige en vlotte lesstart. Ondanks de schoolbrede afspraak om binnen één minuut aan de taak te beginnen, blijven deze leerlingen bij het binnenkomen praten, rondlopen of uitstellen.

Binnen het bestaande schoolkader wordt afgesproken om deze leerlingen tijdelijk extra te ondersteunen.

Concreet houdt dit in dat:

- de leerlingen tijdens de middagpauze een kort extra oefenmoment krijgen waarin de lesstart expliciet wordt geoefend (binnenkomen, plaats innemen, starten met de taak)
- de leraar bij het binnenkomen vooraf gerichte instructie geeft, door de verwachting helder te benoemen ("Je komt binnen, gaat meteen zitten en start met opdracht 1")
- gewenst gedrag nadrukkelijk en gericht wordt benoemd en gecompimenteerd ("Goed dat je meteen gestart bent")
- deze aanpak door alle betrokken leraren op dezelfde manier wordt toegepast, zodat de verwachtingen en ondersteuning consistent blijven

Na een afgesproken periode wordt de aanpak geëvalueerd en indien mogelijk geleidelijk afgebouwd.

Op deze manier blijft de ondersteuning:

- gericht op de bestaande schoolafspraken
- concreet en oefenbaar
- consistent over leraren heen
- en duidelijk voor leerlingen en ouders

5.6 LEERONDERSTEUNENDE VAARDIGHEDEN ALS HEFBOOM VOOR PREVENTIE

Door gedrag expliciet aan te leren, investeren scholen sterk in preventie. Veel gedragsproblemen ontstaan niet doordat leerlingen bewust regels willen overtreden, maar doordat verwachtingen onduidelijk zijn of doordat leerlingen bepaalde vaardigheden nog onvoldoende beheersen. Expliciete aandacht voor leerondersteunende en sociaal-emotionele vaardigheden vermindert die risico's en draagt bij aan een positief schoolklimaat. Duidelijke

structuur, voorspelbare routines en heldere verwachtingen creëren rust en maken leren voor alle leerlingen beter mogelijk.

Preventie betekent ook dat scholen alert blijven voor signalen (zie hoofdstuk 6.3). Wanneer gedrag moeilijk blijft, wordt dit ernstig genomen en besproken. Ondersteuning is dan geen noodoplossing achteraf, maar een vanzelfsprekend onderdeel van het schoolbeleid.

5.7 ONDERSTEUNING VAN LERAREN

Gedrag aanleren vraagt professionaliteit en ondersteuning. Niet elke leraar voelt zich even zeker in het expliciet aanleren van gedrag of in het omgaan met leerlingen bij wie dit moeilijk verloopt. Een gedragen schoolbeleid erkent dit en voorziet ruimte voor overleg, coaching en gerichte professionalisering.

Binnen dat kader speelt de gedragsexpert een ondersteunende rol (zie hoofdstuk 7.3). De gedragsexpert versterkt het schoolteam door expertise aan te reiken, mee te denken over preventieve aanpakken en leraren te ondersteunen bij vragen rond klasmanagement, routines en leerondersteunend gedrag. De gedragsexpert helpt om het beleid consequent en onderbouwd te vertalen naar de dagelijkse praktijk.

De steun van het team, de schoolleiding en de gedragsexpert geeft leraren het vertrouwen om consequenter en rustiger te handelen. Dat versterkt niet alleen het gedrag in de klas maar ook het welbevinden en de draagkracht van het personeel. Sterke klasroutines en duidelijke verwachtingen ondersteunen leraren bovendien om hun kerntaak optimaal op te nemen.

GEDRAG HERKENNEN EN DOELGERICHT OPVOLGEN

Wanneer gedrag moeilijk loopt, is het belangrijk dat scholen in de eerste plaats duidelijk, consequent en voorspelbaar reageren op wat zichtbaar is. Heldere afspraken en gedeelde standaardreacties zorgen voor rust, rechtvaardigheid en houvast in de klas. Dat is essentieel bij tieners die grenzen aftasten, maar evenzeer bij jongere kinderen die bijvoorbeeld moeite hebben met overgangen. Deze voorspelbaarheid vormt de basis van het dagelijks handelen op de klasvloer.

Binnen dat duidelijke kader blijft het cruciaal dat er blijvend gewerkt wordt aan een positieve relatie met elke leerling (zie ook hoofdstuk 2.2.3) en dat leerlingen gekend zijn binnen de school. Dat betekent niet dat elk personeelslid alles moet weten of dat elk gedrag automatisch verklaard of verdiept moet worden. Het betekent wel dat geen enkele leerling onzichtbaar blijft.

Als gedrag ondanks duidelijke afspraken en consequente reacties toch moeilijk blijft, kan het nodig zijn om verder te kijken dan het zichtbare gedrag:

- Welke sociale dynamieken in de klas hinderen gewenst gedrag?
- Zijn er onderliggende problemen in de context of het functioneren van de leerling die gedrag negatief beïnvloeden?

Dit hoofdstuk beschrijft hoe scholen gedrag kunnen begrijpen en hoe dit begrip helpt om effectiever en rechtvaardiger te handelen.

6.1 GEDRAG IS SOCIAAL

Het meeste gedrag van leerlingen op de klasvloer is in essentie sociaal. De peergroep is essentieel bij de ontwikkeling van hun zelfbeeld en sociale identiteit. In interactie leren jongeren welke plaats ze innemen in de groep en welk gedrag door de groep als positief ervaren wordt. Leerlingen reageren op wat in hun omgeving wordt gemodelleerd en bekrachtigd.

Storend gedrag is daarom vaak gericht op leeftijdsgenoten. Negatieve groepsnormen, groepsdruk, de behoefte om erbij te horen of om status te verhogen, kunnen ervoor zorgen dat ongewenst gedrag snel overgenomen wordt door andere leerlingen en zo de norm wordt.

Omgekeerd zorgen positieve relaties tussen jongeren voor minder stress, een groter gevoel van veiligheid en ruimte voor gewenst gedrag. Als leerlingen elkaar op een positieve manier beïnvloeden, kunnen er positieve veranderingen ontstaan.

Voldoende aandacht voor de klasdynamiek, klasorganisatie en de rol die elke leerling speelt binnen de groep is daarom belangrijk. Dat betekent ook: alert zijn voor peestsituaties, uitsluiting of groepsdruk en deze signalen tijdig aanpakken.

Door bewust in te zetten op positieve klasdynamieken kan de school werken aan de sociale condities die gewenst gedrag collectief mee vormgeven.

6.2 ONDERLIGGENDE PROBLEMEN IN CONTEXT OF FUNCTIONEREN VAN LEERLINGEN

Als ongewenst gedrag aanhoudt of als er sprake is van extreem problematisch gedrag, kan het zinvol zijn de vraag te stellen: wat kan hier onderliggend meespelen? Een contextgerichte benadering helpt de school om gericht te begrijpen waarom bepaald gedrag blijft terugkomen en welke ondersteuning of redelijke aanpassingen nodig zijn.

Aanhoudend ongewenst gedrag of extreem problematisch gedrag kan samenhangen met factoren zoals:

- Leerproblemen of overvraging
- Sociaal emotionele moeilijkheden
- Gevoelens van onveiligheid of uitsluiting
- Ingrijpende gebeurtenissen thuis of op school, chronische stress-situaties
- Een beperkt repertoire aan vaardigheden om met stress, frustratie of conflicten om te gaan.

Leraren hebben hier vooral een rol in het herkennen van signalen. Als er een vermoeden is dat er een onderliggende reden is dat een leerling moeilijk kan voldoen aan de gedragsverwachting (bv. een leerstoornis, of chronische stress/trauma) of een leerling extra begeleiding of ondersteuning nodig heeft om aan de gedragsverwachtingen te voldoen, wordt dit opgenomen binnen de leerlingenbegeleiding en bij uitbreiding met het CLB. De focus van leraren blijft op lesgeven, terwijl het schoolteam bekijkt welke aanpassingen in de leeromgeving of klaswerking gewenst en haalbaar zijn om gewenst gedrag te ondersteunen.

Context of omstandigheden zijn geen reden om verwachtingen te verlagen, maar wel een oproep om leerlingen gericht te ondersteunen zodat zij volwaardig kunnen deelnemen aan het leren en samenleven op school.

Verder kijken naar context betekent dan ook niet dat gedrag wordt vergoelikt of dat afspraken worden losgelaten. Regels en gedragsverwachtingen blijven gelden voor alle leerlingen, ongeacht hun achtergrond of omstandigheden. Een contextgerichte aanpak betekent wél dat scholen, wanneer standaardreacties onvoldoende effect hebben, bewuster nagaan welke bijkomende aanpak nodig is om leerlingen succesvol aan diezelfde verwachtingen te laten voldoen.

Dit kan ook betekenen dat er met aan andere bril naar het gedrag van de leerling gekeken wordt om de meest effectieve aanpak te bepalen. Bijvoorbeeld bij een stress of traumareactie vraagt dat er in eerste instantie rustig te reageren met aandacht voor veiligheid en begrenzing. Vervolgens kan er dan ingezet worden op consequenties en afspraken om ongewenst gedrag in de toekomst te voorkomen.

Tenslotte is het ook van belang dat er niet enkel aandacht is voor de leerlingen die externaliserend (ongewenst) gedrag vertonen. Sommige leerlingen zullen bij problemen of bijkomende ondersteuningsnoden eerder internaliserend gedrag vertonen, en daardoor niet opvallen omdat ze aan de gedragsverwachtingen lijken te voldoen, maar toch bijkomende ondersteuning nodig hebben om ten volle tot leren te kunnen komen.

Voorbeeld – externaliserend en internaliserend ongewenst gedrag

Externaliserend ongewenst gedrag: leerling roept doorheen de les, weigert opdrachten uit te voeren, andere leerlingen storen.

Internaliserend gedrag: leerling trekt zicht terug uit de klasgroep, neemt niet of weinig actief deel aan de les, start niet met taken, geeft snel op zonder hulp te vragen

6.3 ELKE LEERLING IN BEELD: KENNEN, SIGNALEREN EN ZORGVULDIG AFSTEMMEN

Leerlingen die gekend zijn en zich gerespecteerd voelen, zijn doorgaans meer bereid om schoolafspraken na te leven en verwachtingen ernstig te nemen. Wanneer leerlingen ervaren dat volwassenen hen zien en erkennen, vergroot hun betrokkenheid en gevoel van verantwoordelijkheid.

Het kennen van leerlingen helpt om gedrag correct te interpreteren en te beoordelen of bijkomende ondersteuning nodig is. Dat vraagt een gedeelde en afgestemde informatiekader binnen het schoolteam.

6.3.1 Elke leerling moet gekend zijn

Wanneer leerlingen zich gezien en gehoord voelen, is de kans groter dat zij meer bereid zijn om afspraken na te leven en om ondersteuning te aanvaarden wanneer het moeilijk loopt. Leerlingen zonder duidelijke verbinding met medeleerlingen en/of volwassenen op school, krijgen minder snel passende ondersteuning en worden vaker aangesproken op overtredingen in plaats van op groei.

Daarom is het cruciaal dat elke leerling gekend is binnen de school. Elke leerling heeft minstens één vaste volwassene als aanspreekpunt. Die pikt signalen op wanneer het leren of het gedrag moeilijk loopt en neemt verantwoordelijkheid voor de opvolging.

In het basisonderwijs ligt die rol vaak vanzelfsprekend bij de klasleerkracht. In het secundair onderwijs vraagt dit een meer bewuste organisatie, bijvoorbeeld via klastitularissen, mentoren of leerlingenbegeleiders.

6.3.2 Informatie delen binnen duidelijke en zorgvuldige afspraken

Leerlingen kennen en gedrag inschatten is geen individuele opdracht, maar een teamverantwoordelijkheid. Daarom maken scholen duidelijke afspraken over hoe relevante informatie gedeeld wordt binnen het team – met respect voor privacy en professionele grenzen.

Het gaat daarbij niet om het labelen van leerlingen, maar om het delen van signalen die helpen om gedrag beter te begrijpen en om passend te reageren.

Door informatie zorgvuldig en doelgericht te delen:

- Hoeven leraren het wiel niet telkens opnieuw uit te vinden
- Ervaren leerlingen meer voorspelbaarheid in hoe volwassenen reageren
- Ontstaat er meer samenhang tussen klaspraktijk, leerlingenbegeleiding en zorg

Heldere afspraken over wie welke informatie ontvangt en hoe die wordt gebruikt, beschermen leerlingen en personeel en versterken het professioneel handelen van het team.

6.4 VERBINDING MET LEERLINGENBEGELEIDING EN ZORG

De leerlingen kennen vormt de schakel tussen schoolbreed gedragsbeleid en leerlingenbegeleiding. Een sterke brede basiszorg speelt hierbij een cruciale rol: door structureel in te zetten op signalering, afstemming en opvolging worden signalen vroeg opgepikt en kunnen gedragsproblemen vaak voorkomen of beperkt blijven.

Niet elk gedragsprobleem is meteen een zorgvraag. Aanhoudend, complex of escalerend gedrag vraagt wel om overleg en, indien nodig, opschaling binnen het zorgcontinuüm. (Omgekeerd kunnen er ook zorgvragen bestaan die niet gepaard gaan met ongewenst gedrag. Ook hier dienen schoolteams aandachtig voor te zijn).

Een gedragen beleid maakt duidelijk:

- Wanneer gedragsproblemen klasnabij worden aangepakt
- Wanneer overleg met leerlingenbegeleiding aangewezen is
- Wie het aanspreekpunt is voor verdere opvolging

Door gedragsbeleid en leerlingenbegeleiding op elkaar af te stemmen, zetten scholen preventief in op het versterken van gewenst gedrag. Zo vermijden zij dat leerlingen tussen de mazen van het net glijpen of dat gedrag pas ernstig genomen wordt als het escaleert.

VAN VISIE NAAR GEDRAGEN

PRAKTIJK: ROLLEN EN COMMUNICATIE IN HET SCHOOLTEAM

Goed gedrag op school ontstaat niet door losse individuele inspanningen, maar door een gedeelde en samenhangende aanpak binnen het volledige schoolteam. Iedereen draagt verantwoordelijkheid voor het creëren en onderhouden van een veilig, voorspelbaar en leerondersteunend klimaat. Die verantwoordelijkheid vertaalt zich in dagelijkse keuzes, interacties en het consequent toepassen van afspraken.

Een effectief gedragsbeleid vraagt echter meer dan gedeelde verantwoordelijkheid alleen. Het vraagt ook duidelijke aanspreekbaarheid: helderheid over wie erop toeziet dat gemaakte afspraken daadwerkelijk worden nageleefd en dat het beleid coherent en consequent wordt uitgevoerd. Die bijzondere rol ligt bij de schoolleiding. Zij bepaalt en bewaakt de verwachtingen, zorgt ervoor dat afspraken voor iedereen duidelijk zijn en nageleefd worden, en ondersteunt of stuurt personeelsleden bij wanneer dat nodig is.

Deze gedeelde verantwoordelijkheid en duidelijke aanspreekbaarheid vraagt rolhelderheid: duidelijke afspraken over wie welke rol opneemt binnen het schoolbeleid. Dat betekent dat iedereen weet wat van hem of haar verwacht wordt en hoe men elkaar ondersteunt wanneer het moeilijk loopt.

Voorbeeld – Rolafspraken bij moeilijk of escalerend gedrag

Tijdens een les ontstaat er een conflict tussen twee leerlingen dat snel escaleert. Eén van de leerlingen reageert verbaal agressief en weigert tot rust te komen, ondanks een eerste aanspreking door de leraar.

Binnen de school zijn duidelijke rolafspraken gemaakt over hoe in dergelijke situaties gehandeld wordt.

Concreet betekent dit dat:

- de leraar eerst zelf handelt door het gedrag kort en duidelijk te begrenzen en de leerling een concrete keuze te geven ("Je stopt nu en blijft zitten, of je verlaat even het lokaal")
- indien de leerling niet ingaat op deze instructie, de leraar een collega of lid van de leerlingenbegeleiding inschakelt volgens een afgesproken procedure (bijvoorbeeld via een interne oproep of een vaste 'stand-by')
- de leerling tijdelijk wordt opgevangen buiten de klas, zodat de les voor de rest van de groep kan doorgaan
- de verdere opvolging (gesprek, herstel, eventuele sanctie) gebeurt door de aangewezen persoon binnen het team, volgens de schoolafspraken

Deze werkwijze wordt door alle personeelsleden op dezelfde manier toegepast en is vooraf duidelijk gecommuniceerd binnen het team.

7.1 DE ROL VAN DE SCHOOLDIRECTIES

Schooldirecties vervullen een sleutelrol in het uitbouwen en verankeren van een samenhangend gedragsbeleid. De directie zorgt voor duidelijke kaders, bewaakt de samenhang tussen visie en praktijk en maakt beleidsmatige keuzes die het schoolteam houvast bieden in het dagelijkse handelen.

De rol van de directie is niet alleen organisatorisch, maar ook zichtbaar en sturend. Schoolleiders maken het gedragsbeleid geloofwaardig door het zelf consequent te belichamen in hun handelen, communicatie en aanwezigheid in de school. Dat betekent dat de directie regelmatig zichtbaar is in de schoolcontext (bijvoorbeeld op de speelplaats, in de gangen en bij lesovergangen), actief in contact gaat met leerlingen en personeel, en verwachtingen op een consistente manier benoemt en ondersteunt.

Voorbeeld – Zichtbaar leiderschap in de dagelijkse praktijk

Een schooldirectie maakt het gedragsbeleid zichtbaar door actief aanwezig te zijn in de dagelijkse schoolcontext. Tijdens overgangen, op de speelplaats of in de gangen spreekt de directie leerlingen op eenzelfde manier aan als het schoolteam en benoemt ze expliciet wat verwacht wordt (“We stappen rustig door de gang”, “We spreken elkaar respectvol aan”).

Tegelijk ondersteunt de directie personeelsleden door hen hierin te bevestigen en aan te moedigen om afspraken consequent toe te passen. Daarnaast zorgt de directie ervoor dat gedragsverwachtingen, routines en reacties niet alleen vastgelegd worden, maar ook regelmatig besproken en afgestemd worden in teamoverleg. Zo wordt gedragsbeleid zichtbaar in zowel de praktijk als in de beleidsvoering, en ervaren leerlingen en personeelsleden dat verwachtingen voor iedereen gelden. Door heldere verwachtingen te formuleren, prioriteiten te stellen en consistentie te bewaken, verschuift de focus van los of incidentgericht optreden naar een structurele aanpak op schoolniveau. De directie creëert de voorwaarden voor duurzaamheid door gedragsbeleid te verbinden met andere beleidsdomeinen en te investeren in afstemming en professionalisering. Ze bewaakt ook dat afspraken daadwerkelijk worden nageleefd in de praktijk.

7.2 DE ROL VAN DE LERAREN

Leraren spelen een centrale rol in het realiseren van het gedragsbeleid op school. Door rust, routine en duidelijkheid te bewaken, geven zij dagelijks concreet vorm aan de verwachtingen en waarden van de school. Een rustige, zelfzekere en consequente houding draagt bij aan een voorspelbare klascontext waarin leerlingen tot leren kunnen komen.

Proactief werken met vaste routines, duidelijke lesstructuren en een doordachte klasorganisatie voorkomt veel onrust en verstoringen. Ook non verbale communicatie (zoals stemgebruik en houding) is daarbij een belangrijk instrument.

Voor concrete handvatten voor de klaspraktijk kan verwezen worden naar de bijhorende online training, waarin het aanleren van gedrag, het werken met routines en effectief klasmanagement concreet worden uitgewerkt aan de hand van herkenbare praktijksituaties.

7.3 DE ROL VAN DE GEDRAGSEXPERT

Met het actieplan Goed Gedragen wordt de rol van de gedragsexpert geïntroduceerd. De gedragsexpert versterkt en verankert mee het beleid rond gewenst gedrag, aanwezigheid en schoolbinding. Hij of zij ondersteunt het schoolteam bij het omgaan met ongewenst gedrag,

met een duidelijke focus op een proactieve en preventieve aanpak.

De rol van de gedragsexpert is aanvullend en ondersteunend. Hij of zij vervangt het optreden van leraren of andere personeelsleden niet, maar ondersteunt hen om het gedragsbeleid concreet en consequent toe te passen.

Samen met het schoolteam bekijkt de gedragsexpert hoe er ingezet kan worden op aanwezigheid en schoolbinding en hoe veelvoorkomend ongewenst gedrag kan worden vermeden door de leeromgeving en schoolafspraken te versterken. Denk daarbij aan duidelijke routines, voorspelbare structuren en heldere afspraken.

De gedragsexpert kijkt verder dan individuele casussen. Hij of zij analyseert ook het bredere geheel waarin gedrag tot stand komt – de leeromgeving, klaswerking en schoolafspraken – en heeft waar nodig aandacht voor de context van de leerling.

Vanuit die brede blik begeleidt de gedragsexpert collega's bij het versterken van klasmanagement en preventieve aanpakken. Hij of zij helpt het team om patronen in gedrag en afwezigheden te herkennen en daarop schoolbreed te reageren. De focus ligt daarbij op het versterken van het volledige team, zodat elke leraar en elk personeelslid zich bekwaam voelt om met gedrag om te gaan binnen het afgesproken kader.

De gedragsexpert neemt het omgaan met gedrag niet over van leraren, maar versterkt het team in zijn geheel. Dit voorkomt dat er een parallel systeem ontstaat waarbij gedrag bij specifieke personen wordt neergelegd, en ondersteunt een schoolbrede en gedeelde verantwoordelijkheid. Door vooral in te zetten op preventie en gezamenlijke reflectie wordt het schoolteam competentier en zelfzekerder in het dagelijks omgaan met gedrag, terwijl tegelijk gewerkt wordt aan een coherente en duurzame omgang met gedrag op school.

Daarnaast ondersteunt de gedragsexpert het schoolteam bij concrete situaties (bijvoorbeeld bij agressieve incidenten), door samen te bekijken hoe in lijn met het schoolbeleid kan worden gehandeld. Als een leerling bijkomende ondersteuning of begeleiding nodig heeft, wordt dit verder opgenomen binnen de leerlingenbegeleiding op school. De gedragsexpert werkt daarvoor nauw samen met het team leerlingenbegeleiding binnen de school.

Om de rol van gedragsexpert kwaliteitsvol te kunnen opnemen, voorziet de overheid gerichte professionalisering.

7.4 DE ROL VAN CLB'S

Centra voor Leerlingenbegeleiding (CLB's) zijn een structurele en decretaal verankerde partner van scholen in onder meer het omgaan met gedrag dat het leren, de ontwikkeling of het welbevinden van leerlingen in het gedrang brengt.

CLB's werken binnen vier begeleidingsdomeinen (onderwijsloopbaan, leren en studeren, psychisch en sociaal functioneren en preventieve gezondheidszorg). Ongewenst gedrag situeert zich vaak binnen het domein van het psychisch en sociaal functioneren, maar wordt steeds in samenhang met andere factoren bekeken.

De inzet van het CLB gebeurt binnen het zorgcontinuüm, zoals decretaal bepaald.

Concreet betekent dit dat:

- De school eerst zelf inzet op een sterke brede basiszorg en verhoogde zorg, met duidelijke verwachtingen, routines en consequente reacties op gedrag.
- Het CLB heeft een signaalfunctie: het detecteert risico's (bv. herhaald probleemgedrag, afwezigheden) en helpt de school om hier vroegtijdig en systematisch op te reageren.
- Bij aanhoudend, complex of escalerend gedrag kan het CLB de school ondersteunen binnen de verhoogde zorg via consultatieve leerlingenbegeleiding bij problemen van individuele leerlingen of groepen leerlingen.

- Binnen de uitbreiding van zorg begeleidt het CLB leerling en ouders, onder meer via gesprekken, handelingsgerichte diagnostiek en advies, met als mogelijke doelen gedragsverandering en schoolparticipatie te versterken.
- Het CLB kan – indien nodig – doorverwijzen naar externe hulpverlening (draaischijffunctie).

Wanneer het CLB een handelingsgericht diagnostisch traject loopt, wordt bekeken wat er onderliggend kan zijn aan het gedrag, rekening houdend met de contextfactoren. Dit laat toe om naast begrenzing ook gericht in te zetten op begeleiding.

Ook wanneer ongewenst gedrag leidt tot zwaardere maatregelen, zoals schorsing of uitsluiting, blijft het CLB een essentiële partner.

Wanneer een leerling tijdelijk geschorst wordt, wordt het CLB betrokken voor afstemming en opvolging.

Bij een definitieve uitsluiting wordt de rol van het CLB nog explicieter (zie ook 9.10). De regelgeving bepaalt dat school en CLB samen met leerling en ouders zoeken naar een nieuwe school of een passend vervolgtraject. Het CLB bewaakt hierbij de continuïteit van de schoolloopbaan en ondersteunt de overgang.

Het CLB neemt geen tuchtbeslissingen. Die blijven de verantwoordelijkheid van de school. Het CLB brengt wel een begeleidingsperspectief in en zorgt ervoor dat ook bij ingrijpende maatregelen aandacht blijft voor ondersteuning, herstel en toekomstperspectief.

De samenwerking met het CLB is geen vrijblijvende keuze, maar een erkenningsvoorwaarde voor scholen, die verplicht zijn om samenwerkingsafspraken te maken rond leerlingenbegeleiding. In specifieke situaties (zoals problematische afwezigheden of wanneer de ontwikkeling van een leerling bedreigd is) wordt het CLB expliciet betrokken binnen het beleidskader.

Het blijft echter belangrijk te benadrukken dat (1) de school regisseur blijft van het gedragsbeleid en het pedagogisch beleid en (2) het CLB aanvullend werkt, zonder een parallel systeem te creëren.

7.5 DE ROL VAN LEERLINGEN EN OUDERS

Ook leerlingen en ouders spelen een rol in de opvolging van het gedragsbeleid. Leerlingen en ouders zijn actieve partners in de uitvoering van het gedragsbeleid. Een sterke samenwerking tussen school en thuis vergroot de kans dat gedragsverwachtingen consequent worden toegepast en versterkt.

Dat betekent dat ouders het gedragsbeleid kennen, begrijpen en ondersteunen in de thuiscontext. Scholen betrekken ouders actief bij het bespreken van gedrag, bijvoorbeeld via gesprekken, herstelmomenten of opvolging van afspraken.

Leerlingen worden eveneens betrokken bij het begrijpen en toepassen van gedragsverwachtingen, en krijgen een rol in het opnemen van verantwoordelijkheid voor hun gedrag.

Feedback van leerlingen en ouders blijft belangrijk, maar wordt aangevuld met actieve betrokkenheid in de uitvoering van het beleid, bijvoorbeeld door afspraken mee op te volgen, verantwoordelijkheid op te nemen bij herstel en bij te dragen aan een consistente toepassing van regels. Heldere communicatie en samenwerking versterken het draagvlak en verhogen de consistentie tussen school en thuis, zonder dat individuele meningen het beleid sturen

7.6 BELANG VAN HELDERE COMMUNICATIE

Een beleid rond gewenst gedrag krijgt pas effect wanneer het helder en consequent wordt gecommuniceerd. Leerlingen, personeel en ouders moeten weten welke keuzes de school maakt, en hoe zij deze verwachtingen concreet kunnen toepassen in hun dagelijkse handelen. Scholen maken idealiter zo snel mogelijk hun visie duidelijk (bijvoorbeeld op opendeurdagen).

Communicatie is een proces. Door visie en kernverwachtingen systematisch te herhalen - bijvoorbeeld bij de start van het schooljaar, na vakanties en bij veranderingen - blijft het beleid herkenbaar. Dat vergroot het draagvlak binnen het team en versterkt het vertrouwen van leerlingen en ouders, zodat de visie een gedeeld referentiekader wordt dat richting geeft aan het dagelijkse handelen.

REAGEREN OP ONGEWENST GEDRAG: VAN CORRECTIE NAAR HERSTEL EN HET VOORKOMEN

Ook in scholen met duidelijke verwachtingen, een gedragscurriculum en gedragen routines loopt gedrag soms mis. Dat is een realiteit in elke leeromgeving. De vraag is dan niet óf scholen reageren op ongewenst gedrag, maar hoe zij dat doen.

Dit hoofdstuk beschrijft hoe scholen reageren op gedrag, in het verlengde van hun preventieve aanpak. Reageren staat niet los van wat vooraf is opgebouwd, maar is gericht op het herstellen van rust en veiligheid, het beschermen van leren en het voorkomen van herhaling. Daarbij geldt het uitgangspunt: begrip zonder normvervaging (zie 8.2).

8.1 REAGEREN VERTREKT VAN WAT VOORAF IS OPGEBOUWD

De manier waarop een school reageert op gedrag, bouwt voort op wat vooraf is opgebouwd: gedeelde waarden, duidelijke gedragsverwachtingen, voorspelbare routines, sterk klasmanagement en expliciet aangeleerde gedragsvaardigheden. Als leerlingen weten wat verwacht wordt en dit gedrag hebben geoefend, wordt reageren eenvoudiger, eerlijker en minder emotioneel.

De school kan dan teruggrijpen naar wat eerder expliciet werd gemaakt: dit is de afspraak, dit is wat we geoefend hebben, hier bouwen we op verder.

8.2 REAGEREN IS VERSTERKEN ÉN BEGRENZEN

Een doordachte aanpak reageert niet alleen wanneer het misloopt, maar zet ook in op het zichtbaar erkennen van gewenst gedrag. Positieve bekrachtiging vergroot de kans op herhaling en draagt bij aan een sterke schoolcultuur. Scholen kiezen daarbij voor herkenbare en rechtvaardige vormen van waardering die passen bij hun context en die door het hele team consequent worden toegepast.

Tegelijk vraagt ongewenst gedrag altijd een reactie. Niet reageren verlegt de norm, ondermijnt afspraken en tast het veiligheidsgevoel aan. In een gedragsbeleid helpen consequenties en sancties om grenzen en verwachtingen te ondersteunen. Reacties kunnen ook andere vormen aannemen, zoals een gesprek, begeleiding of herstelgericht werken. Al deze vormen van reacties maken deel uit van een gezond en geloofwaardig gedragsbeleid.

Een doordachte reactie combineert drie doelen:

- Duidelijk maken dat grenzen consequent gelden
- Rust en veiligheid herstellen voor de klasgroep en het personeel
- Leerlingen begeleiden naar ander, leerondersteunend gedrag

Deze doelen helpen scholen om reacties bewust en proportioneel te kiezen. Reageren is geen automatisme en geen “straf om te straffen”, maar een pedagogische handeling die het leren en samenleven opnieuw mogelijk moet maken. Door het doel van een reactie expliciet te benoemen, blijft het handelen voorspelbaar en rechtvaardig, ook in emotioneel beladen situaties.

Zo wordt duidelijk dat de norm blijft gelden én dat de school gelooft in groei: fouten maken kan, maar is niet vrijblijvend.

Voorbeeld – Vooraf afspreken hoe de school reageert op vaak voorkomende situaties

Het team stelt vast dat storend gedrag tijdens instructiemomenten regelmatig voorkomt: leerlingen praten door de uitleg heen, roepen antwoorden zonder hun beurt af te wachten en onderbreken elkaar.

De school maakt hierover vooraf duidelijke, schoolbrede afspraken. Concreet wordt afgesproken dat:

- de leraar bij storend gedrag tijdens instructie steeds dezelfde eerste interventie gebruikt: een korte, gerichte correctie ("We luisteren. Hand omhoog als je iets wil zeggen.")
- bij herhaald gedrag een vaste vervolgstap volgt, zoals het benoemen van de regel en het geven van een keuze ("Je luistert nu mee of je werkt straks apart verder")
- wanneer het gedrag aanhoudt, een voorspelbare consequentie volgt die binnen het schoolkader past (bijvoorbeeld: de leerling krijgt een plaats apart in de klas of maakt de opdracht verder zonder deelname aan het klasmoment)
- gewenst gedrag (luisteren, beurt nemen) actief benoemd en versterkt wordt tijdens de instructie
- deze aanpak door alle leraren op dezelfde manier wordt toegepast

Doordat deze afspraken vooraf zijn vastgelegd en ingeoeft, hoeven leraren in het moment niet te improviseren en ervaren leerlingen de reacties als duidelijk en voorspelbaar.

8.3 VOORSPELBAAR EN PROPORTIONEEL REAGEREN

Leerlingen reageren het best op reacties die voorspelbaar, consistent en proportioneel zijn. Dat vermindert discussie, voorkomt escalatie en versterkt het gevoel van rechtvaardigheid. Voorspelbaarheid betekent dat vergelijkbaar gedrag op een gelijkaardige manier wordt aangepakt, ongeacht wie de leerling aanspreekt. Proportionaliteit betekent dat reacties in verhouding staan tot de ernst, context en impact van het gedrag.

Een schoolbreed kader helpt om die proportionaliteit te bewaken. Het voorkomt zowel overdreven strengheid als normvervaging en zorgt ervoor dat personeel in het moment niet telkens opnieuw moet afwegen hoe te reageren. Scholen stemmen deze opbouw schoolbreed af en leggen ze expliciet vast, zodat alle personeelsleden op een gelijkaardige manier reageren en leerlingen weten wat zij kunnen verwachten.

Een mogelijke opbouw is:

1. Non-verbale bijsturing

De leraar stuurt gedrag bij zonder het lesverloop te onderbreken.

Bijvoorbeeld door:

- dichter bij de leerling te gaan staan
- oogcontact te maken
- een afgesproken signaal te gebruiken

Doel: gedrag bijsturen zonder aandacht te geven aan het storend gedrag.

2. Korte verbale correctie

De leraar benoemt kort en rustig het gedrag en verwijst naar de afspraak.

Bijvoorbeeld:

- “We luisteren wanneer iemand spreekt.”
- “Start aan je taak, zoals afgesproken.”

Doel: Geen discussie, geen uitleg, wel duidelijkheid.

3. Waarschuwing met duidelijke consequentie

De leraar maakt expliciet wat de volgende stap is als het gedrag aanhoudt.

Bijvoorbeeld:

- “Als dit blijft doorgaan, ga je apart zitten.”
- “Dit is je laatste waarschuwing, anders volgt ...”

Doel: Leerling weet wat volgt, geen verrassing.

4. Pedagogische consequentie

De leraar past een afgesproken en proportionele consequentie toe.

Bijvoorbeeld:

- plaatswijziging in de klas
- kort nablijven
- herstelopdracht (bijvoorbeeld excuses formuleren of schade herstellen)

Doel: gedrag bijsturen én verantwoordelijkheid laten opnemen.

5. Tijdelijke verwijdering uit de klascontext

De leerling wordt tijdelijk uit de situatie gehaald om rust te herstellen.

Bijvoorbeeld:

- werken in een andere ruimte
- time-out met opvolging

Doel: veiligheid en leerklimaat herstellen.

6. Opschaling binnen het schoolteam

De leraar betreft andere personeelsleden volgens de afspraken van de school.

Bijvoorbeeld:

- overleg met zorgteam
- contact met directie
- inschakelen van leerlingenbegeleiding

Doel: breder kijken en gerichte ondersteuning organiseren.

7. Tuchtmaatregelen

Bij ernstig of aanhoudend gedrag worden formele maatregelen genomen volgens de geldende procedures.

Bijvoorbeeld:

- tijdelijke schorsing
- definitieve uitsluiting

Dit gebeurt steeds binnen het schoolreglement en met respect voor de regelgeving.

Deze stappen worden afgestemd op de context van de school en vastgelegd in het schoolbeleid. Door deze opbouw vooraf duidelijk te maken, weten leerlingen wat zij kunnen verwachten en hoeven leraren in het moment niet te improviseren.

8.4 EERST RUST EN VEILIGHEID HERSTELLEN: BEGRENZEN ZONDER ESCALATIE

Wanneer een lid van het schoolteam ongewenst gedrag vaststelt, is de eerste prioriteit het herstellen van rust en veiligheid door het zichtbare gedrag corrigerend bij te sturen. Dat gebeurt bij voorkeur eerst non verbaal, bijvoorbeeld via nabijheid, oogcontact of een afgesproken signaal.

Wanneer non verbale bijsturing onvoldoende is of niet mogelijk blijkt, wordt rustig en duidelijk verbaal begrensd: het gedrag wordt benoemd, er wordt verwezen naar de geldende afspraak en de volgende stap wordt duidelijk aangekondigd.

Wanneer de corrigerende instructie geen effect heeft, kan verdere escalatie nodig zijn om alsnog de veiligheid en de rust te bewaren. Scholen kiezen daarbij steeds voor de minst ingrijpende interventie, om het leerproces zo weinig mogelijk te onderbreken.

Scholen kunnen personeel ondersteunen met gedeelde taal en eenvoudige de-escalatiestrategieën zoals vaste formuleringen, korte instructies en een voorspelbare herstelstap. Het doel is dat leerlingen voelen: de volwassenen blijven rustig, de grens is helder, we gaan terug naar leren.

8.5 VAN INCIDENT NAAR LEREN: HERSTEL EN REFLECTIE

Waar mogelijk maakt de school na het incident tijd voor herstel. Herstel betekent dat leerlingen stilstaan bij de impact van hun gedrag, dat ze aangemoedigd worden om verantwoordelijkheid op te nemen en - waar passend - bijdragen aan het herstellen van relaties of situaties. Herstelgerichte acties vervangen daarbij geen gevolgen of sancties wanneer die nodig zijn, maar kunnen er wel een waardevolle aanvulling op vormen.

Herstel kan verschillende vormen aannemen: een kort reflectiegesprek, een herstelactie of een begeleid gesprek waarin verwachtingen opnieuw expliciet gemaakt worden.

Het doel is niet moraliseren, maar leren: leerlingen ontdekken welk gedrag verwacht wordt en hoe ze dat volgende keer kunnen waarmaken. In sommige gevallen is het bovendien belangrijk dat de leerlingen ook begrijpen dat hun gedrag fout is, bijvoorbeeld wanneer de veiligheid of waardigheid van anderen wordt geschonden.

8.6 VOORKOMEN VAN HERHALING: VAN OPTELLEN NAAR GERICHT BIJSTUREN

Wanneer ongewenst gedrag terugkeert, vraagt dat doorgaans om een consequente en volgehouden aanpak. In zulke situaties is het vaak noodzakelijk om duidelijke en oplopende consequenties te hanteren. Het herhalen en, waar nodig, verzwaren van sancties maakt voor leerlingen duidelijk dat grenzen robuust zijn en blijven gelden. Zo wordt vermeden dat ongewenst gedrag genormaliseerd raakt of dat leerlingen leren dat consequenties vanzelf verdwijnen.

Daarnaast kan bij herhaald of ernstiger ongewenst gedrag worden nagegaan of bijkomende ondersteuning aangewezen is. Terugkerend of ernstig gedrag kan een signaal zijn dat bijkomende ondersteuning nodig is.

In plaats van reacties op te stapelen, kijkt de school dan doelgericht vooruit: wat maakt dat dit gedrag terugkomt, en wat heeft deze leerling nodig om tot ander gedrag te komen?

Daarbij helpt het om na aanhoudende incidenten of ernstiger ongewenst gedrag ook mogelijke beïnvloedende factoren te verkennen (zoals stress, thuissituatie, pestervaringen, verlieservaringen of niet-herkende ondersteuningsnoden), zonder het gedrag te vergoelijken (zie ook hoofdstuk 6). Zo blijft de aanpak tegelijk menselijk en normerend.

Voorbeeld – Beslissingen nemen binnen een vast beleidskader

Bij terugkerend ongewenst gedrag hanteert de school een vooraf afgesproken besliskader. Daarbij wordt systematisch gekeken welke reacties en ondersteuning al zijn ingezet, wat de impact is op het leerproces en de veiligheid, en of het gedrag aanhoudt ondanks eerdere bijsturing. Op basis van deze gezamenlijke afweging bepaalt de school welke volgende stap aangewezen is, binnen het bestaande schoolbeleid. Zo worden beslissingen niet ad hoc genomen, maar onderbouwd en voorspelbaar voor alle betrokkenen.

8.7 REGISTRATIE, OPVOLGING EN ROLHELDERHEID

Consistent reageren vraagt rolhelderheid: medewerkers weten wanneer zij zelf handelen en wanneer zij ondersteuning inschakelen. Ook opvolging is belangrijk.

Registratie dient hierbij niet als controle, maar als hulpmiddel om patronen en trends te zien, herhaling te voorkomen en tijdig ondersteuning te organiseren. Scholen die signalen systematisch opvolgen, voorkomen dat problemen pas ernstig worden wanneer ze escaleren.

8.8 AANWEZIGHEID, SCHOOLBINDING EN SPIJBELN: VROEG DETECTEREN EN CONSEQUENT OPVOLGEN

Aanwezigheid op school is een essentiële voorwaarde voor leren, welbevinden en gelijke onderwijskansen. Leerlingen die regelmatig afwezig zijn, missen niet alleen leerstof, maar dreigen ook geleidelijk hun binding met de school te verliezen. Regelmatige aanwezigheid maakt deel uit van leerondersteunend gedrag en draagt bij aan voorspelbaarheid, structuur en verbondenheid binnen de school.

Spijbelen staat zelden op zichzelf. Het is vaak een vroeg signaal van onderliggende moeilijkheden, zoals demotivatie, leerproblemen, psychosociaal welzijn, spanningen in de thuissituatie of een moeizame relatie met de school. Spijbelen wordt in deze gids niet beschouwd als een louter administratieve kwestie maar als een pedagogisch aandachtspunt dat nauw samenhangt met gedrag, schoolklimaat en leren.

Een sterk beleid rond gewenst gedrag neemt aanwezigheid daarom expliciet mee als onderdeel van het preventieve kader. Door expliciet in te zetten op aanwezigheid en afwezigheden tijdig te signaleren en consequent op te volgen, kunnen scholen problemen vroeg aanpakken en vermijden dat leerlingen verder afglijden richting schooluitval.

Scholen zetten actief en aanklappend in op aanwezigheid. Ze nemen daarom ook bij gewettigde afwezigheden snel contact op met leerlingen en ouders, en werken met duidelijke afspraken binnen het schoolteam over opvolging en verantwoordelijkheid.

Afwezigheden worden zorgvuldig geregistreerd en systematisch opgevolgd. Wanneer zorgen zich opstapelen, wordt het CLB tijdig betrokken. Zo kunnen scholen vroeg ingrijpen en voorkomen dat afwezigheid en verminderde schoolbinding verder toenemen.

Daarbij is het belangrijk om afwezigheden ernstig te nemen als mogelijk signaal dat verdere aandacht vraagt.

8.8.1 Vroegtijdige detectie en signalering

Effectieve opvolging van afwezigheden start bij tijdige detectie. Scholen volgen afwezigheden systematisch op en zijn alert voor veranderingen in aanwezigheidspatronen, ook wanneer deze aanvankelijk beperkt lijken.

Signalen kunnen zich onder meer uiten in:

- Een toename van korte of verspreide afwezigheden
- Herhaald te laat komen
- Afwezigheid op vaste momenten of in specifieke lessen
- Een combinatie van afwezigheden met veranderend gedrag, dalende motivatie of spanningen in de klas

Door deze signalen tijdig te bespreken en op te volgen, voorkomen scholen dat problemen onopgemerkt blijven tot er sprake is van problematische afwezigheid.

8.8.2 Van signaal naar gesprek: nabij en duidelijk handelen

Wanneer afwezigheden opvallen, kiest de school in eerste instantie voor nabij, verbindend en duidelijk handelen. Dat betekent dat de school tijdig een gesprek aangaat met de leerling en - waar nodig - met de ouders.

In dit gesprek:

- Benoemt de school aanwezigheid als een gedeelde verwachting
- Luistert de school naar mogelijke drempels of oorzaken
- Maakt de school samen met de leerling en ouders afspraken over ondersteuning en opvolging

Zorg en duidelijkheid gaan hierbij samen. De school toont begrip voor moeilijkheden, maar maakt tegelijk helder dat aanwezigheid essentieel is voor leren en ontwikkeling.

8.8.3 Consequente opvolging binnen een schoolbreed kader

Wanneer afwezigheden blijven terugkeren, is consequente opvolging noodzakelijk. Scholen werken daarom met duidelijke, schoolbrede afspraken over hoe afwezigheden worden opgevolgd en wanneer signalen worden opgeschaald.

Deze opvolging gebeurt niet ad hoc of afhankelijk van individuele leerkrachten, maar binnen een schoolbreed kader dat duidelijk maakt:

- Wie de opvolging coördineert
- Wanneer verdere stappen nodig zijn
- Hoe opvolging wordt geregistreerd en besproken

Deze aanpak zorgt voor voorspelbaarheid en rechtvaardigheid voor leerlingen, en voorkomt dat signalen versnipperen of te laat worden opgepikt.

8.8.4 Samenwerking met het CLB

Vanaf vijf of meer halve dagen ongewettigde afwezigheden wordt het CLB betrokken. Ook wanneer afwezigheden de ontwikkeling of schoolloopbaan van een leerling in het gedrang brengen, wordt het CLB tijdig ingeschakeld. Dat geldt onder meer voor kleuters van wie de ontwikkeling bedreigd wordt door beperkte aanwezigheid, en voor leerlingen bij wie de frequentie of aard van afwezigheden de schoolloopbaan onder druk zet.

Het CLB ondersteunt de school bij het inschatten van onderliggende factoren, de begeleiding van leerling en ouders en de afstemming van verdere stappen binnen het zorgcontinuüm. Ook bij afwezigheden als gevolg van preventieve schorsing, tijdelijke of definitieve uitsluiting wordt het CLB betrokken. Bij een definitieve uitsluiting zoeken school en CLB samen met de leerling en de ouders naar een nieuwe school.

De samenwerking met het CLB is een wezenlijk onderdeel van vroegsignalering en preventie. De school blijft hierbij regisseur, in nauwe afstemming met het CLB en andere betrokken partners.

8.8.5 Aanwezigheid als onderdeel van kwaliteitszorg

Aanwezigheid en spijbelen maken integraal deel uit van de kwaliteitszorg van de school. Door afwezigheden systematisch te analyseren, krijgen scholen zicht op terugkerende patronen, risicomomenten en de effectiviteit van hun aanpak.

Deze inzichten helpen scholen om hun preventieve beleid bij te sturen, bijvoorbeeld via aanpassingen in klasorganisatie, begeleiding, communicatie of samenwerking met partners. Zo wordt opvolging van afwezigheden een structureel onderdeel van het schoolbeleid.

8.8.6 Verbinding met gedrag en schoolklimaat

Een beleid rond aanwezigheid staat niet los van het bredere gedragsbeleid. Leerlingen die zich veilig, gezien en ondersteund voelen, zijn meer geneigd om aanwezig te blijven en zich te engageren in het schoolleven.

Door aanwezigheid expliciet te verbinden met duidelijke gedragsverwachtingen, voorspelbare routines, sterke relaties en tijdige ondersteuning, versterken scholen zowel het leerklimaat als de schoolbinding. Zo draagt de aanpak van spijbelen rechtstreeks bij aan het realiseren van gewenst gedrag op school.

Spijbelen en problematische afwezigheid vragen om een aanpak die vroeg, nabij en consequent is. Door aanwezigheid zichtbaar en expliciet op te nemen in het gedragsbeleid, versterken scholen hun preventieve kracht en vergroten ze de kans dat leerlingen verbonden blijven met het leerproces.

8.9 JURIDISCHE EN BELEIDSMATIGE KADERS: WAT KAN EN MAG PERSONEEL BINNEN HET SCHOOLREGLEMENT EN DE VLAAMSE REGELGEVING?

Als scholen reageren op ongewenst gedrag, is het belangrijk dat personeelsleden weten wat zij kunnen en mogen doen, en dat zij daarbij ondersteund worden door een duidelijk schoolbeleid.

De volgende paragrafen verduidelijken het onderscheid tussen pedagogische maatregelen en tuchtmaatregelen, benoemen de beleidsmatige uitgangspunten die scholen hanteren bij het reageren op gedrag, en geven richting zonder juridisering. Dit hoofdstuk vervangt de regelgeving niet, maar helpt scholen om binnen het bestaande kader bewust en consequent te handelen.

8.9.1 Pedagogische maatregelen versus tuchtmaatregelen

In de Vlaamse onderwijscontext is het belangrijk om een duidelijk onderscheid te maken tussen ordemaatregelen en tuchtmaatregelen.

Ordemaatregelen zijn bedoeld om:

- Rust en veiligheid te herstellen
- Het leerproces te beschermen
- Ongewenst gedrag bij te sturen en herhaling te voorkomen

Deze maatregelen maken deel uit van het dagelijkse pedagogische handelen en kunnen onmiddellijk worden ingezet als dat nodig is. Ze zijn tijdelijk, proportioneel en gericht op begeleiding en herstel.

Tuchtmaatregelen daarentegen hebben een formeel karakter en volgen een vastgelegde procedure. Ze worden ingezet bij ernstig ongewenst gedrag dat het leer- en onderwijsproces ernstig belemmert of een gevaar vormt voor de fysieke of psychische integriteit en veiligheid van een of meer leden van de school en wanneer andere maatregelen onvoldoende effect hebben.

De tuchtprocedure (inclusief preventieve schorsing, tuchtdossier en tijdelijke of definitieve uitsluiting) wordt verder uitgewerkt in paragraaf 9.10.

8.9.2 Uitgangspunten bij het reageren op gedrag

Ongeacht het type maatregel vertrekken scholen steeds van een aantal gemeenschappelijke uitgangspunten.

Reageren op gedrag is in de eerste plaats pedagogisch. Dat betekent dat maatregelen:

- Proportioneel zijn: afgestemd op de ernst en impact van het gedrag
- Voorspelbaar zijn: leerlingen weten welke reacties mogelijk zijn
- Gericht zijn op veiligheid en leren, niet op bestraffing op zich

Deze uitgangspunten helpen scholen om consequent te handelen en versterken het vertrouwen van leerlingen, ouders en personeel in het schoolbeleid.

8.9.3 Voorbeelden van toegelaten pedagogische maatregelen

Binnen dit kader beschikken scholen over verschillende toegelaten pedagogische maatregelen om rust en veiligheid te herstellen en gedrag bij te sturen. Voorbeelden zijn:

- Een leerling tijdelijk uit een les- of klascontext verwijderen om escalatie te stoppen en rust te herstellen
- Voorwerpen tijdelijk innemen wanneer ze het leerproces of de veiligheid verstoren
- Time-in of time-out inzetten als pedagogische maatregel, met begeleiding en opvolging
- Tijdelijke begeleidingsafspraken maken met de leerling, waar nodig in afstemming met leerlingenbegeleiding

Deze maatregelen worden steeds toegepast binnen het schoolreglement en de geldende regelgeving. Ze zijn bedoeld om het leerproces te beschermen en verdere problemen te voorkomen. Het zijn geen tuchtmaatregelen en worden ook niet als tucht geregistreerd.

8.9.4 De plaats van tucht binnen het geheel

Wanneer gedrag ernstig is, de veiligheid in het gedrang brengt of ondanks eerdere maatregelen blijft terugkeren, kan het nodig zijn om over te gaan tot een tuchtprocedure. Scholen zetten deze stap als onderdeel van een zorgvuldig afgewogen traject.

Door deze duidelijke scheiding blijft het pedagogische handelen helder afgebakend en wordt juridische zorgvuldigheid gewaarborgd.

8.9.5 Actualiteit en doorverwijzing naar juridische informatie

Dit kader voor een schoolbreed gedragsbeleid biedt een beleidsmatig referentiekader en is niet bedoeld als een volledige weergave van de geldende regelgeving. Het is essentieel dat scholen zich voor actuele en gedetailleerde juridische informatie baseren op betrouwbare bronnen.

Scholen vinden actuele richtlijnen en toelichting onder meer via:

- De eigen onderwijskoepel of het onderwijsnet
- De officiële informatiekanalen van de Vlaamse overheid (zoals Vlaanderen.be)
- Ondersteuning en vorming via pedagogische begeleidingsdiensten

Door deze bronnen actief te raadplegen en te verbinden met het eigen schoolreglement, versterken scholen hun juridische én pedagogische onderbouw.

In scholen waar reageren op ongewenst gedrag als rechtvaardig en werkbaar wordt ervaren, zien we dat teams vooraf heldere afspraken maken over veelvoorkomende situaties. Leraren

weten welke eerste stappen verwacht worden bij storend gedrag, wanneer ondersteuning wordt ingeschakeld en hoe escalatie kan worden voorkomen.

In deze scholen wordt reageren niet gezien als een individuele opdracht, maar als een gedeelde verantwoordelijkheid. Leraren stemmen hun aanpak af, gebruiken dezelfde taal en weten wanneer zij kunnen terugvallen op de schoolleiding of de leerlingenbegeleiding.

ERNSTIG EN GRENSOVER-SCHRIJDEND GEDRAG: VEILIGHEID, ZORG EN VERANTWOORDELIJKHEID

Hoewel veel gedragsuitdagingen op school kunnen worden opgevangen binnen een kader van duidelijke verwachtingen, aangeleerd gedrag, routines en proportionele reacties, worden scholen soms geconfronteerd met ernstig grensoverschrijdend gedrag. Dit gedrag heeft een grote impact op het gevoel van veiligheid, op het leerproces van leerlingen en op de draagkracht van een schoolteam.

Dit hoofdstuk beschrijft hoe scholen omgaan met deze situaties binnen datzelfde pedagogische kader als eerder beschreven: duidelijk begrenzen, veiligheid garanderen en - waar mogelijk - perspectief bieden op begeleiding en herstel. Ernstig ongewenst gedrag vraagt dus een zorgvuldige en versterkte toepassing van het pedagogische kader dat in de vorige hoofdstukken werd opgebouwd (visie, verwachtingen, preventie en proportioneel reageren).

9.1 WAT VERSTAAN WE ONDER ERNSTIG ONGEWENST (EN GRENSOVERSCHRIJDEND) GEDRAG?

Onder ernstig ongewenst (en grensoverschrijdend) gedrag verstaan we gedrag dat:

- De fysieke en/of psychische veiligheid van leerlingen en/of van het schoolteam in gevaar brengt
- Het leerproces en het schoolklimaat verstoort
- Fundamentele grenzen die noodzakelijk zijn voor een veilige leer- en leefomgeving overschrijdt

Het kan gaan om één incident of om een terugkerend patroon van gedrag dat – ondanks eerdere ondersteuning en interventies – blijft bestaan.

Voorbeelden zijn onder meer: herhaaldelijke verstoring van de les, agressie, ernstige bedreiging, seksueel grensoverschrijdend gedrag, zware intimidatie en ernstige vernieling.

Ernstig ongewenst gedrag wordt niet bepaald door de bedoeling van de leerling, maar door de impact op veiligheid, leren en welzijn. Die focus helpt scholen om gepast te reageren: niet minimaliseren, maar ook niet zwaarder ingrijpen dan nodig.

9.2 ERNSTIG ONGEWENST GEDRAG BINNEN EEN PREVENTIEF KADER

Een sterke preventieve schoolcultuur vermindert de kans op ernstig ongewenst gedrag, maar sluit het niet uit. Als er zich toch ernstige situaties voordoen, is het essentieel dat de school kan terugvallen op vooraf afgesproken kaders, rollen en procedures.

Een preventief opgebouwd beleid is hierbij een houvast. Het voorkomt ad hocreacties en zorgt ervoor dat handelen aansluit bij:

- De gedeelde visie op gedrag
- De bestaande gedragsverwachtingen
- De afspraken rond reageren en ondersteuning

Zo blijft ook in crisissituaties duidelijk: zo handelen wij hier als school.

9.3 VEILIGHEID ALS EERSTE VERANTWOORDELIJKHEID

Bij ernstig ongewenst gedrag primeert veiligheid. De school heeft de verantwoordelijkheid om onmiddellijk in te grijpen wanneer de veiligheid van leerlingen of personeel in het gedrang komt. Dat kan betekenen dat een leerling tijdelijk uit de situatie wordt gehaald, dat de schoolleiding onmiddellijk betrokken wordt of dat bijkomende maatregelen nodig zijn om rust en overzicht te herstellen.

Veiligheid bewaken is een voorwaarde om leren en samenleven mogelijk te houden. Door hier helder en consequent over te zijn, maakt de school duidelijk dat grensoverschrijdend gedrag niet wordt getolereerd.

9.4 DUIDELIJKHEID EN ZORGVULDIGHEID IN BESLISSINGEN

Ernstig ongewenst gedrag vraagt dat scholen zorgvuldig afwegen hoe ze reageren. Die zorgvuldigheid zit in het vooraf uitwerken van duidelijke afspraken, procedures en consequenties, zodat leerkrachten in het moment zelf kunnen terugvallen op vaste kaders. Dat voorkomt impulsieve reacties en ingrepen en beschermt alle betrokkenen: leerlingen, ouders en personeel.

Deze kaders en procedures:

- Houden rekening met de aard van de feiten
- Verzekeren proportionele maatregelen
- Zijn helder gemotiveerd
- Zijn consequent gecommuniceerd

Duidelijkheid en voorspelbaarheid helpen om escalatie te vermijden en versterken het vertrouwen in het schoolbeleid, ook wanneer maatregelen ingrijpend zijn.

9.5 SAMENWERKING EN ZORG ALS HEFBOOM

Ernstig ongewenst gedrag overstijgt vaak de mogelijkheden van één leraar of één klascontext. Daarom is samenwerking essentieel. Binnen de school werken schoolleiding, leraren en leerlingenbegeleiding samen om de situatie te beoordelen en doordacht te handelen, met ondersteuning en opvolging door de gedragsexpert.

Waar nodig werkt de school samen met externe partners, zoals het CLB of andere hulpverleningsinstanties. Deze samenwerking is geen laatste redmiddel, maar een bewuste keuze om leerlingen en hun omgeving de ondersteuning te bieden die nodig is. Zo wordt ernstig ongewenst gedrag niet geïsoleerd aangepakt, maar ingebed in een breder zorg- en begeleidingsperspectief.

9.6 AANDACHT VOOR ALLE BETROKKENEN

Bij ernstig ongewenst gedrag zijn er altijd meerdere betrokkenen. Slachtoffers hebben nood aan erkenning, bescherming en nazorg. Ook de klasgroep of schoolomgeving kan zich onveilig of ontregeld voelen en heeft recht op herstel van rust en duidelijkheid.

Ook het welbevinden van personeel vraagt aandacht. Ernstige incidenten wegen zwaar en kunnen gevoelens van machteloosheid of onzekerheid oproepen. Een gedragen beleid erkent die impact en voorziet ondersteuning, zodat personeelsleden weten dat zij niet alleen staan en dat moeilijke situaties gezamenlijk worden gedragen.

Tegelijk kan worden benadrukt dat hoge verwachtingen en consequent gedragsbeleid de kans verkleinen op ernstige incidenten die intensieve nazorg en ondersteuning vereisen.

9.7 GRENZEN STELLEN ZONDER PERSPECTIEF TE VERLIEZEN

Bij ernstig ongewenst gedrag zijn duidelijke grenzen onvermijdelijk. Maatregelen kunnen nodig zijn om veiligheid te garanderen en het schoolklimaat te beschermen. Tegelijk blijft het belangrijk om leerlingen niet definitief vast te zetten op basis van één incident of één moeilijk traject.

Een sterk beleid houdt bewust het evenwicht tussen:

- Duidelijke grenzen en consequente maatregelen
- Perspectief op begeleiding, groei en - waar mogelijk - herstel

Zo vermijdt de school zowel normvervaging als uitsluiting zonder uitzicht. Het uitgangspunt blijft: gedrag heeft gevolgen, maar verandering blijft mogelijk.

9.8 HERSTEL EN RE-INTEGRATIE ALS ONDERDEEL VAN DUURZAME VEILIGHEID

Als de veiligheid hersteld is, kijkt de school verder dan de onmiddellijke maatregel. Ze investeert in begeleiding en opvolging, met het oog op herstel en - waar haalbaar - re-integratie in de schoolcontext.

Re-integratie betekent niet “terug naar normaal alsof er niets gebeurd is”. Het betekent: terugkeer of verdere begeleiding binnen een duidelijk kader, met afspraken die veiligheid, voorspelbaarheid en ondersteuning opnieuw verankeren. Dit vraagt tijd, afstemming en soms moeilijke keuzes, maar draagt bij aan een duurzaam en rechtvaardig beleid.

9.9 LEREN UIT ERNSTIGE INCIDENTEN

Ernstige incidenten geven scholen ook informatie. Ze maken zichtbaar waar extra duidelijkheid, ondersteuning of afstemming nodig is. Een lerende schoolcultuur benut die signalen om het preventieve kader te versterken, zonder het fundament los te laten.

Zo wordt ernstig ongewenst gedrag een aanleiding om het beleid verder te verfijnen en te verankeren.

9.10 PREVENTIEVE SCHORSING EN TUCHTMAATREGELEN BINNEN HET VLAAMSE KADER

In uitzonderlijke situaties kan het noodzakelijk zijn om zwaardere maatregelen te nemen om de veiligheid, rust en het leerrecht van alle leerlingen te waarborgen. De Vlaamse regelgeving voorziet hiervoor een duidelijk kader van preventieve schorsing en tuchtmaatregelen, dat scholen in staat stelt zorgvuldig en proportioneel te handelen.

Een preventieve schorsing is geen tuchtmaatregel, maar een bewarende maatregel. Ze kan worden genomen wanneer een leerling de leefregels van de school ernstig heeft geschonden. De aanwezigheid van de leerling in het school- of klasgebeuren is dan tijdelijk niet mogelijk. De school onderzoekt vervolgens of een tuchtmaatregel noodzakelijk is.

Het doel van een preventieve schorsing is tweeledig: enerzijds opnieuw een sereen en veilig schoolklimaat creëren, anderzijds de school de nodige tijd geven om de feiten te onderzoeken en te beoordelen of een tuchtmaatregel aangewezen is. Tijdens de preventieve schorsing mag de leerling de lessen en andere schoolactiviteiten niet volgen. In het lager onderwijs duurt een preventieve schorsing maximaal vijf opeenvolgende lesdagen; in het secundair onderwijs maximaal tien, met de mogelijkheid tot een gemotiveerde eenmalige verlenging.

Tijdens een preventieve schorsing start de school een tuchtonderzoek. In dit onderzoek verzamelt de school zorgvuldig alle relevante informatie, hoort zij de betrokken leerling en ouders, en wordt een tuchtdossier opgebouwd. Dat dossier vormt de basis voor een eventuele tuchtbeslissing en moet getuigen van zorgvuldigheid, proportionaliteit en respect voor de rechten van de leerling.

Niet elk tuchtonderzoek leidt automatisch tot een tuchtmaatregel; ook het besluit om geen verdere sanctie te nemen behoort tot de mogelijke uitkomsten.

De volledige tuchtprocedure (inclusief de waarborg van de rechten van verdediging van de leerling en de mogelijkheid tot beroep) is voor het lager onderwijs opgenomen in de omzendbrief Preventieve schorsing, tijdelijke en definitieve uitsluiting van leerlingen in het lager onderwijs. Voor het secundair is de tuchtprocedure opgenomen in omzendbrief SO 64.

Als de school na het tuchtonderzoek oordeelt dat de ernst van de feiten dit vereist, kan zij overgaan tot een tuchtmaatregel in de vorm van een tijdelijke of definitieve uitsluiting. Een tijdelijke uitsluiting houdt in dat de leerling gedurende een afgebakende periode geen lessen of evaluaties volgt. Een definitieve uitsluiting die onmiddellijk ingaat, betekent dat de leerling niet langer deelneemt aan de lessen of andere onderwijsactiviteiten.

De leerling blijft in de meeste gevallen wel nog een periode ingeschreven (voor meer info zie de omzendbrief Preventieve schorsing, tijdelijke en definitieve uitsluiting van leerlingen in het lager onderwijs en omzendbrief SO 64).

Beide maatregelen zijn ingrijpend en worden enkel genomen wanneer lichtere maatregelen onvoldoende blijken en het gedrag het leer- en leefklimaat ernstig schaadt of de veiligheid in het gedrang brengt.

Ook bij uitsluiting blijft begeleiding essentieel. In het bijzonder bij een definitieve uitsluiting werkt de school samen met het CLB om - waar mogelijk - een vervolgtraject of nieuwe school te zoeken. Zo blijft het uitgangspunt dat maatregelen gericht zijn op bescherming van het schoolklimaat én op zorgvuldige begeleiding van de betrokken leerling.

Ernstige of grensoverschrijdende incidenten vragen veiligheid, rust en duidelijk leiderschap. In het moment zelf moeten medewerkers kunnen handelen zonder twijfel: wat is de eerste stap, wie wordt verwittigd, wie neemt de regie en hoe worden slachtoffers beschermd, zodat we nadien zorgvuldig beslissen over opvolging?

Bijlage 2 bevat hiervoor een stappenplan. Dit stappenplan is niet alleen een volgorde van acties, maar ook een beleidskader: het beleidsteam zorgt vooraf voor afspraken, rollen en hulpmiddelen, zodat het team in crisissituaties consistent kan handelen en niet moet improviseren.

OPVOLGING, IMPLEMENTATIE EN KWALITEITSZORG: GOED GE-DRAG DUURZAAM VERANKEREN

Een beleid rond goed gedrag is geen eenmalige oefening en ook geen document dat na goedkeuring “af” is. Leerlingen veranderen, teams evolueren en scholen worden voortdurend geconfronteerd met nieuwe uitdagingen. Wat vandaag werkt, vraagt morgen mogelijk bijsturing. Precies daarom is het cruciaal dat scholen hun aanpak rond gewenst gedrag doordacht implementeren, systematisch opvolgen en gericht blijven versterken.

Dit hoofdstuk beschrijft hoe scholen hun gedragsbeleid duurzaam verankeren als onderdeel van hun bredere kwaliteitszorg. Vanuit een lerende benadering waarin scholen bewust kijken, reflecteren en bijsturen, samen met het volledige schoolteam.

10.1 GEDRAGSBELEID ALS KERN VAN KWALITEITSVOL ONDERWIJS

Gewenst gedrag is een essentiële voorwaarde voor leren, welbevinden en gelijke kansen. In scholen waar rust, veiligheid en voorspelbaarheid ontbreken, komt leren onder druk te staan – voor leerlingen én voor personeel.

Daarom maakt een sterk beleid rond goed gedrag expliciet deel uit van de kwaliteitszorg van de school. Dat betekent dat gedrag niet alleen besproken wordt in crisismomenten of bij incidenten, maar structureel aan bod komt in beleidsplanning, teamoverleg en schoolontwikkeling. Scholen die dit doen, benaderen gedrag niet als een probleem dat moet worden opgelost. Gedrag is een pedagogische opdracht die mee richting geeft aan het dagelijks handelen.

Scholen hoeven dit beleid niet in één keer volledig uit te rollen. In de praktijk werkt een gefaseerde aanpak het meest doeltreffend: eerst duidelijke verwachtingen en standaardreacties schoolbreed vastleggen, vervolgens routines en ondersteuning versterken, en pas daarna verdiepen via monitoring, bijsturing en verfijning. Deze volgorde helpt schoolleiders om focus te houden en draagvlak op te bouwen.

10.2 IMPLEMENTATIE ALS VERANDERINGSPROCES

Een gedragen gedragsbeleid ontstaat niet vanzelf, door bijvoorbeeld afspraken op papier te zetten. Implementatie is geen louter technische stap, maar een veranderingsproces dat tijd, afstemming en realisme vraagt. Nieuwe afspraken, routines of verwachtingen moeten niet alleen gekend zijn, maar ook geoefend, herhaald en geleidelijk eigen gemaakt worden binnen het team.

Schoolbrede veranderingen vragen doorgaans meer tijd dan klasgerichte ingrepen. Dat is geen teken van weerstand of falen, maar een normale dynamiek bij complexe veranderingen. Door hier bewust rekening mee te houden, vermijden scholen dat gedragsbeleid als een bijkomende last wordt ervaren en vergroten zij de kans dat afspraken ook op langere termijn standhouden.

10.3 OPVOLGEN OM TE BEGRIJPEN WAT WERKT

Opvolging binnen kwaliteitszorg is zinvol wanneer ze gericht is op inzicht en leren, niet op controle. Dat vraagt een ruimere blik dan het registreren van incidenten of sancties. Scholen doen er goed aan ook stil te staan bij signalen die iets zeggen over het leer- en leefklimaat,

zoals rust in de klas, voorspelbaarheid van routines, ervaren rechtvaardigheid en de draagkracht van het personeel.

Door deze signalen samen te bekijken, krijgen scholen zicht op patronen: waar loopt het vlot, waar ontstaan spanningen en welke aanpakken blijken effectief? Opvolging wordt dan een hulpmiddel om preventief bij te sturen, in plaats van pas te reageren wanneer problemen escaleren.

Die opvolging kan zich richten op concrete en observeerbare indicatoren. Het gaat bijvoorbeeld om hoe lessen starten en of leerlingen snel tot leren komen, hoe overgangen tussen activiteiten verlopen, in welke mate afgesproken routines herkenbaar en consequent worden toegepast, en welke vormen van incidenten zich herhaaldelijk voordoen. Ook de voorspelbaarheid van reacties door volwassenen – krijgen leerlingen bij vergelijkbaar gedrag gelijkaardige signalen en reacties – vormt een relevante indicator voor opvolging en bijsturing. Tenslotte kan er ook gekeken worden naar de kwaliteit van interacties tussen leraren en leerlingen: hoe spreken leraren leerlingen aan? Hoe reageren leerlingen op hun leraren?

In de praktijk gebeurt deze opvolging aan de hand van gezamenlijke observaties, korte terugkoppelingen in team- of zorgoverleg en het bespreken van terugkerende signalen uit de dagelijkse werking (zoals incidentregistraties of ervaringen van leraren en toezichthouders). Door deze signalen regelmatig samen te bekijken, krijgen scholen zicht op patronen en knelpunten en kunnen zij gerichte beleidsmatige keuzes maken, zonder dat het een kwestie wordt van louter controleren.

Voorbeeld – Terugkerende signalen gebruiken voor beleidsbijsturing

Wanneer bepaalde vormen van gedrag of onrust zich herhaaldelijk voordoen, bekijkt de schooldirectie samen met het team niet alleen individuele situaties, maar ook wat dit zegt over routines, verwachtingen of ondersteuning op schoolniveau. Zo worden signalen uit de praktijk gebruikt om het beleid gericht bij te sturen.

10.4 KWALITEITSZORG ALS CYCLISCH LEERPROCES

Duurzame kwaliteitszorg rond gedrag verloopt cyclisch. Scholen observeren wat er gebeurt in de praktijk, bespreken deze signalen binnen het team, maken gerichte keuzes voor bijsturing en maken afspraken opnieuw expliciet en concreet. Daarna start de cyclus opnieuw.

Deze manier van werken helpt scholen om haalbare aanpassingen te doen met blijvend effect. De winst zit vaak niet in ingrijpende hervormingen, maar in het verfijnen van routines, het verduidelijken van verwachtingen of het versterken van ondersteuning voor personeel en leerlingen.

10.5 HET SCHOOLTEAM ALS DRAGER VAN HET BELEID

Geen enkel gedragsbeleid staat los van het schoolteam. Als personeelsleden verschillend handelen of zich onvoldoende gesteund voelen, verliest het beleid aan kracht. Daarom is het essentieel dat kwaliteitszorg rond gedrag het volledige team actief betreft.

Samen reflecteren over wat werkt en wat moeilijk loopt, ervaringen delen en zoeken naar gezamenlijke antwoorden versterkt het eigenaarschap en de samenhang binnen het schoolteam. In een veilige professionele cultuur is er ruimte om onzekerheden te benoemen en om van elkaar te leren. Zo wordt gedragsbeleid een gedeelde verantwoordelijkheid, geen individuele opdracht die op de schouders van één persoon rust.

Voorbeeld – Gedrag als rode draad in overleg en beleid

In plaats van aparte structuren te creëren, kiest een schooldirectie ervoor om gedragsbeleid structureel te integreren in bestaande overlegmomenten en beleidsdocumenten. Signalen over gedrag, routines en draagkracht van het team worden besproken in team- en zorgoverleg en gekoppeld aan bredere beleidsdomeinen zoals leerlingenbegeleiding, professionalisering en kwaliteitszorg. Door dezelfde kernverwachtingen consequent te laten terugkomen in overleg en beleid, wordt gedrag geen afzonderlijk traject, maar een herkenbare en samenhangende rode draad doorheen het schoolbeleid.

10.6 PROFESSIONALISERING ALS STRUCTURELE HEFBOOM

Goed klasmanagement en gedragsbegeleiding vragen expertise die groeit door oefening, feedback en reflectie. Professionalisering is daarom een structureel onderdeel van kwaliteitszorg.

Effectieve professionalisering sluit aan bij de dagelijkse praktijk van leraren en ondersteunend personeel. Ze biedt ruimte om concrete situaties te bespreken, nieuwe inzichten uit te proberen en ervaringen te delen. Door professionalisering te spreiden in de tijd en te koppelen aan begeleiding en coaching, versterken scholen zowel de kwaliteit van het beleid als het vertrouwen en de draagkracht van hun personeel.

10.7 BIJSTUREN MET BEHOUD VAN HET KADER

Bijsturen hoort bij kwaliteitszorg. Het betekent dat de school alert en lerend blijft. Tegelijk is het belangrijk dat bijsturing gebeurt binnen het bestaande kader. Als scholen bij elk probleem fundamentele afspraken loslaten, ontstaat onzekerheid en vermindert de voorspelbaarheid voor leerlingen en personeel.

Duurzame bijsturing vertrekt van de vraag welke elementen binnen het huidige kader verduidelijkt of versterkt kunnen worden. Vaak volstaat het om verwachtingen opnieuw expliciet te maken, routines te herhalen of ondersteuning gericht en doelbewuster in te zetten.

10.8 CONTINUÏTEIT EN VERANKERING

Personeelwissels, nieuwe leerlingen of organisatorische veranderingen kunnen de continuïteit van het gedragsbeleid onder druk zetten. Wat niet expliciet verankerd is, dreigt te verdwijnen. Door afspraken helder te documenteren, nieuwe medewerkers goed te informeren en verwachtingen systematisch te herhalen, bewaken scholen de samenhang en herkenbaarheid van hun beleid. Zo groeit gedragsbeleid uit tot een gedeelde schoolcultuur, gedragen door iedereen en herkenbaar in de dagelijkse praktijk.

Gewenst gedrag vormt een onmisbare voorwaarde voor kwaliteitsvol leren, voor het welbevinden van leerlingen en personeel, en voor een veilige en rechtvaardige schoolomgeving. Scholen waar rust, voorspelbaarheid en duidelijke verwachtingen aanwezig zijn, creëren ruimte om te leren, te groeien en samen te leven.

Deze gids vertrekt daarom bewust van een preventieve benadering: investeren in duidelijke verwachtingen, het expliciet aanleren van gedrag, gedragen routines en voorspelbare reacties loont. Problemen verdwijnen daarmee niet volledig, maar veel spanningen en escalaties kunnen voorkomen of vroeg bijgestuurd worden. Preventie betekent hier niet problemen ontkennen, maar ze ernstig nemen vóór ze uitgroeien tot crisissen.

Een terugkerend uitgangspunt in deze gids is dat consistentie meer effect heeft dan steeds weer nieuwe systemen of maatregelen bedenken. De grootste winst zit vaak in het consequent toepassen van wat een school samen afsprekt. Als leerlingen weten waar

ze aan toe zijn en volwassenen zich gesteund voelen door een gedeeld kader, ontstaat voorspelbaarheid. Die voorspelbaarheid versterkt het gevoel van rechtvaardigheid en veiligheid, ook als gedrag moet worden begrensd.

Tot slot vertrekt deze gids vanuit vertrouwen in de professionaliteit van schoolteams. Ze schrijft geen uniforme aanpak voor en respecteert de pedagogische vrijheid van scholen. Wel biedt ze een gemeenschappelijk kader en een gedeelde taal, zodat teams bewuste keuzes kunnen maken die passen bij hun context, hun leerlingen en hun draagkracht. Goed gedrag ontstaat immers niet uit regels op papier, maar uit het dagelijkse handelen van professionals die samen verantwoordelijkheid opnemen.

Wie met deze gids aan de slag gaat, hoeft niet alles tegelijk te doen. Gedragsbeleid groeit stap voor stap, door te kiezen, te oefenen, te evalueren en bij te sturen. Deze gids biedt houvast om dat proces bewust en samen te voeren, met als uiteindelijk doel een school waar leren centraal staat, waar grenzen duidelijk zijn en waar iedereen zich veilig en gezien voelt.

Voorbeeld – Gedragsbeleid borgen bij personeelwissels

Om de continuïteit van het gedragsbeleid te bewaken, besteedt een school expliciet aandacht aan gedragsverwachtingen en routines bij de onthaalprocedure van nieuwe personeelsleden. Door kernafspraken en gedeelde taal van bij de start toe te lichten, worden nieuwe collega's sneller meegenomen in het schoolbrede kader en vermindert de kans op uiteenlopende aanpakken.

BIJLAGE 1: CHECKLIST VOOR EEN SCHOOLBREED GEDRAGSBELEID

Wat doe jij al goed? Vink het aan. Kijk waar jij nog ruimte hebt om te groeien. Tip: je kan deze checklist alleen of samen met collega's invullen en nagaan hoe je schoolbreed kan werken aan meer gewenst gedrag.

	Checkpunt	Aanwezig	Afwezig	Gedeeltelijk	Commentaar / actiepunten
Bouwsteen 1: Schoolbreed engagement					
1.1	Er is een schoolbreed gedragsteam dat het beleid ontwikkelt, coördineert en evalueert.	☐	☐	☐	
1.2	De teamleider is een gedragsexpert die onderbouwde informatie en vorming kan geven aan collega's.	☐	☐	☐	
1.3	De directeur is actief betrokken bij het schoolbrede gedragsteam en geeft mee richting aan het beleid.	☐	☐	☐	
1.4	Leerlingen zijn bevraagd over het huidige gedragsbeleid (ervaringen, regels, storend gedrag).	☐	☐	☐	
1.5	Er is input gezocht bij externe bronnen (andere scholen, collegabezoeken, professionaliseringstrajecten).	☐	☐	☐	
1.6	Er worden objectieve data gebruikt om het team te informeren en motiveren.	☐	☐	☐	
1.7	Er is aandacht voor continuïteit en duurzaamheid van de gedragsexpertise bij personeelwissels.	☐	☐	☐	
1.8	Alle betrokkenen (leraren, directies, leerlingbegeleiders, CLB en ouders) kennen hun rol in het gedragsbeleid.	☐	☐	☐	

	Checkpunt	Aanwezig	Afwezig	Gedeeltelijk	Commentaar / actiepunten
Bouwsteen 2: Schoolbrede verwachtingen					
2.1	De school heeft een heldere visie en missie op gedrag, gebaseerd op de waarden die zij wil uitdragen.	☐	☐	☐	
2.2	Er zijn 3 tot 5 duidelijke, eenvoudige gedragsregels voor de hele school.	☐	☐	☐	
2.3	Er zijn concrete routines afgeleid uit de gedragsregels die leerlingen ondersteunen.	☐	☐	☐	
2.4	De gedragsregels en routines gelden op alle plekken (klas, speelplaats, refter, gang) en op alle momenten (pauzes, lesovergangen).	☐	☐	☐	
2.5	Gedragsregels en routines worden actief aangeleerd door alle leraren op dezelfde manier.	☐	☐	☐	
2.6	Leraren oefenen het aanleren van regels samen en geven elkaar feedback.	☐	☐	☐	
2.7	Regels worden uitgelegd en ingeoefend op de specifieke locaties waar ze van toepassing zijn, met voorbeelden van gewenst en ongewenst gedrag.	☐	☐	☐	
2.8	Er is een schoolbreed systeem om gewenst gedrag te benoemen en positief te bekrachtigen (verbaal, schriftelijk, ouders...).	☐	☐	☐	
2.9	Het team heeft consensus over wat je beschouwt wordt als licht versus ernstig ongewenst gedrag (aankpak door klasleraar).	☐	☐	☐	
2.10	Er is een gedragen afsprakenkader voor consequenties bij ongewenst gedrag (nablijven, time-out, nota...).	☐	☐	☐	
2.11	Alle leraren passen consequenties op een consistente en voorspelbare manier toe.	☐	☐	☐	

	Checkpunt	Aanwezig	Afwezig	Gedeeltelijk	Commentaar / actiepunten
Bouwsteen 3: Gelaagde ondersteuning					
3.1	Alle leerlingen ontvangen brede basiszorg: schoolbrede gedragsverwachtingen (Fase 0).	☐	☐	☐	
3.2	Leerlingen die risico lopen op verdere gedragsmoeilijkheden, krijgen gerichte extra structuur en ondersteuning (Fase 1 – verhoogde zorg).	☐	☐	☐	
3.3	Leerlingen met ernstige gedragsproblematiek (agressie, pesten, vernielingen) krijgen individuele, intensieve ondersteuning van een gedragsexpert (Fase 2 – uitbreiding van zorg).	☐	☐	☐	
3.4	Er is een duidelijke procedure voor de doorstroom tussen de zorgniveaus (wie beslist, wie volgt op, wie rapporteert).	☐	☐	☐	
Bouwsteen 4: Professionalisering					
4.1	Leraren krijgen regelmatig vorming rond gedragsmanagement.	☐	☐	☐	
4.2	Professionalisering richt zich op de gelaagde aanpak (brede basiszorg, verhoogde en uitbreiding van zorg).	☐	☐	☐	
4.3	Professionaliseringsinitiatieven worden afgestemd op de noden die uit data en observaties naar voren komen.	☐	☐	☐	

	Checkpunt	Aanwezig	Afwezig	Gedeeltelijk	Commentaar / actiepunten
Bouwsteen 5: Monitoring en bijsturing					
5.1	De school verzamelt systematisch data over gedrag (laatkomenrij, schorsingen, incidentregistraties, doorverwijzingen naar leerlingenbegeleiding).	☐	☐	☐	
5.2	Data worden geanalyseerd op patronen (bepaalde vakken, momenten, locaties, leerlingengroepen).	☐	☐	☐	
5.3	Het schoolbrede gedragsbeleid wordt bijgestuurd op basis van de geanalyseerde data.	☐	☐	☐	
5.4	Resultaten en vooruitgang worden teruggekoppeld aan het hele team om motivatie te ondersteunen.	☐	☐	☐	

Dieper duiken?

Deze checklist hoort bij de online training over rust en routines op school. Tijdens die opleiding krijg je naast theorie ook praktijkvoorbeelden en interactieve tests.

Je vindt de training op www.vlaanderen.be/onderwijsprofessionals/.

BIJLAGE 2: INCIDENTSTAPPEN-PLAN VOOR SCHOOLLEIDING EN BELEIDSTEAM

Ernstige of grensoverschrijdende incidenten vragen in de eerste plaats veiligheid, rust en duidelijk leiderschap. In het moment zelf moeten medewerkers kunnen handelen zonder twijfel: wat is de eerste stap, wie verwittigen we en wie neemt de regie. Tegelijk moet duidelijk zijn hoe slachtoffers beschermd worden en hoe nadien zorgvuldig wordt beslist over opvolging en maatregelen.

Dit stappenplan is meer dan een volgorde van stappen: het is ook een beleidskader. Het beleidsteam zorgt ervoor dat de school vooraf afspraken, rollen en hulpmiddelen klaar heeft, zodat het team in crisissituaties niet moet improviseren.

Veel scholen hebben al draaiboeken. Dit stappenplan sluit daarop aan, actualiseert bestaande afspraken en bundelt afspraken in één samenhangend geheel.

Stap 1 – Veiligheid en onmiddellijke stabilisatie (0–10 minuten)

Wat moet er gebeuren?

De eerste verantwoordelijkheid is het incident te stoppen en fysieke en psychische veiligheid herstellen. Dat gebeurt door rustig te begrenzen. Zo nodig worden betrokkenen uit elkaar gehaald, omstaanders weggeleid en toezicht georganiseerd, zodat escalatie niet doorloopt in gangen, speelplaats of online kanalen. In deze fase worden geen conclusies getrokken en geen sancties opgelegd. De focus ligt uitsluitend op stabiliseren en beschermen.

Opdracht beleidsteam (vooraf concreet regelen)

Het beleidsteam zorgt ervoor dat personeel in het moment niet moet zoeken of twijfelen. Dat vraagt drie concrete voorbereidingen:

- Een korte interventienorm: wat verwachten we van personeel bij acute onveiligheid (taal, houding, veilige verwijdering uit situatie, wie haalt hulp)? Dit moet aansluiten bij schoolreglement en regelgeving, maar is vooral uitvoerbaar in de praktijk.
- Een opvang- en afzonderingslogica: waar kan een leerling tijdelijk naartoe (time-in/ time-out/veilig lokaal), wie houdt toezicht en wat is het minimum aan begeleiding zodat dit geen “wegzetten” wordt, maar een beschermende maatregel?
- Een bereikbaarheidssysteem: wie is altijd oproepbaar (directie, zorgcoördinator, leerlingbegeleiding) en via welk kanaal (interne code, telefoon, Teams, belschema)? Dit werkt tijdens lesuren, pauzes en activiteiten.

Stap 2 – Interne melding en regie (binnen 30 minuten)

Wat moet er gebeuren?

Zodra de situatie onder controle is, moet de school snel schakelen naar één regiepunt. In de praktijk blijkt dat incidenten vaak escaleren door parallelle acties: verschillende medewerkers spreken met betrokkenen, ouders krijgen tegenstrijdige boodschappen en informatie verspreidt zich via leerlingen.

Daarom neemt de schoolleiding (of de aangewezen coördinator) de regie: wie verzamelt feiten, wie neemt slachtofferzorg op, wie communiceert en wie het CLB betreft.

Opdracht beleidsteam (vooraf concreet regelen)

Het beleidsteam legt vooraf vast:

- Coördinator incident: wie neemt de leiding wanneer de directie afwezig is (plaatsvervanger)?
- Rolkaart incident (één pagina):

Taken worden verdeeld over minimaal vier rollen:

- o Coördinatie
- o Feitenverzameling
- o Slachtofferzorg en klasgroep
- o Communicatie met ouders/externen
- Escalatiecriteria: wanneer volstaat opvolging binnen het team en wanneer is verdere betrokkenheid van directie en CLB nodig (bv. bij bedreiging, geweld, seksuele grensoverschrijding, verspreiding beeldmateriaal, ernstige online escalatie)?

Stap 3 – Bescherming en zorg voor betrokkenen (eerste uur)

Wat moet er gebeuren?

Een ernstig incident raakt altijd meerdere partijen. Slachtoffers hebben recht op erkenning, bescherming en nazorg. De klasgroep kan zich onveilig of ontregeld voelen, getuigen kunnen onder druk staan en personeel kan zich onzeker voelen.

De school maakt daarom onmiddellijk een onderscheid tussen:

- Slachtofferzorg (bescherming, veilige plek, een aanspreekpunt, eventueel contact met ouders)
- Verdere schade beperken (geen confrontatie, geen “onderhandelingen” in de klas, geen publieke discussie)
- Basisrust in de groep herstellen (korte, feitelijke boodschap, lessen hervatten waar mogelijk).

Opdracht beleidsteam (vooraf concreet regelen)

Het beleidsteam werkt vooraf een minumpakket slachtofferzorg uit:

- Wie is het vaste aanspreekpunt voor slachtoffer(s) die dag en de dagen nadien
- Waar gebeurt opvang (privacy, rust)
- Hoe worden ouders van slachtoffer(s) gecontacteerd
- Hoe wordt de klasgroep begeleid (wie zegt wat, wanneer, met welke kernzinnen)
- Hoe wordt online doorwerking opgevangen (bv. gedeelde beelden of geruchten).

Stap 4 – Feiten en context zorgvuldig in kaart brengen (zelfde dag/24u)

Wat moet er gebeuren?

Na stabilisatie is de volgende stap: feiten verzamelen. Dit gebeurt door één of twee aangeduide personen, zodat informatie correct en eenduidig blijft. Het doel is het opbouwen van een heldere tijdslijn: wat gebeurde, wie was betrokken, welke onmiddellijke maatregelen zijn genomen, welke impact is er.

Belangrijk:

- Maak onderscheid tussen feiten, interpretaties en geruchten.
- Geen uitgebreide “ondervragingen” in het stressmoment: gesprekken gebeuren rustig, afzonderlijk en met respect.

Opdracht beleidsteam (vooraf concreet regelen)

Het beleidsteam voorziet:

- feitenformulier (kort): datum/tijd/plaats, betrokkenen, wat gezien/gezegd, onmiddellijke maatregelen, getuigen
- bewaarlijn voor bewijs bij online incidenten (screenshots, links, melding van verspreiding) met aandacht voor privacy en veilige opslag.
- afsprakenkader: wie spreekt met wie (en vooral: wie niet), zodat leerlingen niet meerdere keren hun verhaal moeten doen

Stap 5 – Overleg en inschakelen van het CLB en partners (zelfde dag/48u)

Wat moet er gebeuren?

Bij ernstige, complexe of herhaalde incidenten is snelle afstemming met het CLB essentieel. Het CLB helpt bij inschatting van noden, begeleiding, oudergesprekken en doorverwijzing. Daarnaast kan, afhankelijk van de aard van het incident, contact met andere partners nodig zijn (bv. hulpverlening, politie, gespecialiseerde diensten). Het stappenplan voorkomt vooral dat scholen zulke situaties alleen blijven dragen.

Opdracht beleidsteam (vooraf concreet regelen)

Het beleidsteam legt vooraf met het CLB vast:

- Contactpersoon + back-up
- termijn waarbinnen CLB minimaal geïnformeerd wordt per incidenttype
- Draaischijfafspraak: hoe doorverwijzing start en wie opvolgt
- Gezamenlijke communicatie: wanneer CLB mee aan tafel zit bij oudergesprekken

Stap 6 – Beslissen over maatregelen: pedagogisch, proportioneel en eventueel tucht (48u – 10 dagen)

Wat moet er gebeuren?

Pas wanneer veiligheid hersteld is en feiten duidelijker zijn, beslist de schoolleiding over verdere maatregelen: herstelgerichte acties, begeleidingsafspraken, versterkte opvolging, en - indien nodig - tuchtstappen (preventieve schorsing/tuchtonderzoek/uitsluiting zoals uitgewerkt in 9.10).

Kernprincipe

De ernst van het incident wordt beoordeeld op basis van de impact op veiligheid, leerproces en herhaling.

Opdracht beleidsteam (vooraf concreet regelen)

- besliskader: welke factoren wegen mee (veiligheid, herhaling, impact, context), wie beslist, hoe wordt de motivatie vastgelegd
- koppeling met tuchtprocedure: wanneer schakelen we over naar 9.10, wie bewaakt termijnen en dossieropbouw
- re-integratiekader: minimum afspraken vóór terugkeer in groep

Stap 7 – Communicatie (ouders, personeel, leerlingen) (doorlopend, met vaste regie)

Wat moet er gebeuren?

Communicatie moet tijdig, feitelijk en respectvol zijn, met respect voor privacy. In incidenten gaat het mis als meerdere mensen communiceren of als men “te veel” zegt, zonder feiten.

Concrete regel

De school legt vooraf vast wie communiceert en via welk kanaal

Opdracht beleidsteam (vooraf concreet regelen)

Drie sjablonen:

- Eerste melding aan ouders betrokken leerling
- Melding aan ouders slachtoffer
- Korte interne boodschap aan team

Zo vermijd je improvisatie en inconsistentie.

Stap 8 – Registratie, opvolging en nazorg (1–6 weken)

Wat moet er gebeuren?

Registratie dient om opvolging te bewaken en patronen te herkennen. Opvolging betekent: wie afspraken opvolgt, wanneer geëvalueerd wordt, en hoe geborgd wordt dat slachtoffers en betrokken personeelsleden niet uit het beeld verdwijnen.

Opdracht beleidsteam (vooraf concreet regelen)

Het beleidsteam bepaalt:

- Waar incidenten geregistreerd worden (1 systeem);
- Wie opvolgacties toewijst en opvolgt
- Hoe nazorg wordt georganiseerd
- Wanneer een incident gesloten wordt

Stap 9 – Reflectie en beleidsleren (op eerstvolgend beleidsoverleg)

Wat moet er gebeuren?

Na afloop reflecteert het beleidsteam expliciet: werkte het stappenplan, was de rolverdeling helder, was communicatie onder controle? Zijn er leemtes in preventie of monitoring?

Het doel is niet schuld zoeken, maar leren en versterken. Dit sluit aan bij de visie dat gedragsbeleid een integraal onderdeel is van het schoolbeleid, dat volgehouden en bijgestuurd wordt met aandacht voor consistentie.

Opdracht beleidsteam (concreet)

Elk ernstig incident leidt tot:

- Een korte interne evaluatie (max. 30 min)
- Één concrete verbeteractie
- Terugkoppeling naar team

Deze brochure is een uitgave van het Departement Onderwijs en Vorming

Depotnummer: D/2026/3241/183

Verantwoordelijke uitgever:

Ann Verhaegen, secretaris-generaal

Departement Onderwijs en Vorming

Koning Albert II-laan 15, 1210 Brussel

Beleidsdomein Onderwijs en Vorming
Koning Albert II-laan 15
1210 Brussel